

“Se on lapsen tunne, ei minun.”

Vanhempien kokemuksia Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmästä
Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen perhekeskuspalveluissa

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

2024

Juvonen Jenna-Maria, Kangas Elina

Tiivistelmä

Tekijä(t) Jenna-Maria Juvonen, Elina Kangas	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 47+6	Valmistumisaika 2024
Työn nimi "Se on lapsen tunne, ei minun." Vanhempien kokemuksia Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmästä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen perhekeskuspalveluissa		
Tutkinto ja koulutusala Sosionomi AMK		
Toimeksiantajaorganisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja) Keski-Uudenmaan hyvinvointialue, KEUSOTE		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tarkoitus oli selvittää vanhempien kokemuksia Keusoten perhekeskupalveluiden Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmästä. Tavoitteena opinnäytetyöllä oli tuottaa lisää ymmärrystä Ihmeelliset vuodet vanhemmuusryhmien myönteisistä vaikutuksista ja osoittaa interventtioiden toimivuus vanhemmuuden tukena. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa (KEUSOTE).</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena selvityksenä. Aineisto kerättiin Keusoten perhekeskuspalveluiden järjestämältä vanhemmuusryhmältä, avointa kyselylomaketta käyttäen. Vastaaminen kyselyyn oli vanhemmille vapaaehtoista ja anonyymiä. Vastauksia tuli 9 ja näin ollen vastausprosentti muodostui kattavaksi (75 %). Sisällönanalyysin avulla saatiin kyselystä tulokset, jotka tukivat hyvin aiempaa aiheesta tehtyä tutkimusnäyttöä.</p> <p>Tulokset osoittivat, että vanhempien kokemukset ryhmästä olivat pääosin positiivisia. Ryhmä vastasi perheiden tarpeisiin ja vanhempien odotukset täyttyivät. Ryhmä vahvisti vanhemmuustaitoja. Vanhemmat saivat kannustusta ja uskoa omaan vanhemmuuteensa, vertaistuki oli kaikille vastaajille merkityksellistä. Ryhmän myötä vanhemman ja lapsen vuorovaikutus parani ja yhdessäolo lisääntyi, sekä lapsen haastava käytös väheni.</p>		
Asiasanat Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmä, vanhemmuuden tuki, varhainen tuki, lapsen haastava käytös, lapsen uhmakkuus- ja käytöshäiriöt, vanhemmuusohjelmat, psykososiaaliset hoitomuodot		

Abstract

Author(s) Jenna-Maria Juvonen, Elina Kangas	Type of Publication Thesis, UAS Number of Pages 47+6	Published 2024
Title of Publication "It's a child's feeling, not mine" Experiences of parents from Incredible years parenting group in the family center services of the wellbeing services county of Central Uusimaa		
Degree, Field of Study Bachelor of Social Services		
Organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party) The wellbeing services county of Central Uusimaa (KEUSOTE)		
Abstract <p>The purpose of our thesis was to clarify the experiences of the Incredible Years parenting group and to gather evidence of the benefits for the family's everyday life`. The aim of the thesis was to increase understanding of the positive effects of the Incredible Years parenting group and the indicate the effectiveness of the interventions. The thesis was collaboration with the wellbeing services county of Central Uusimaa.</p> <p>The thesis was applied as a qualitative study. The survey data was collected from a parenting group organized by the Keusote Family Centre Services, using an open-ended questionnaire. The participation of parents was voluntary and anonymous. We received 9 responses, resulting in a comprehensive response rate (75%.) Content analysis of the survey has yield results, that support previous research based of this topic.</p> <p>The results showed that parent's experiences of the group were generally positive. The group responded to families' needs, and parents expectations were achieved. Parents received encouragement and confidence in their own parenting, peer support was valuable for all respondents. The group improved parent-child interaction and reduced the child's challenging behavior.</p>		
Keywords Incredible years parenting group, parenting support, early intervention, challenging behavior of the child , Child's conduct disorders, parenting programs, psychosocial interventions		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Opinnäytetyön tausta.....	1
1.2	Opinnäytetyön yhteistyökumppani.....	2
1.3	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.....	3
2	Lapsen hyvän kasvun perusta	4
2.1	Kiintymyssuhde ja vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä	4
2.2	Tunnetaitojen kehitys.....	5
2.3	Leikin merkitys.....	6
2.4	Kasvua suojaavat ja heikentävät tekijät	7
2.5	Perheen hyvinvointi	9
3	Lapsen oireileva käytös ja tuen tarve	10
3.1	Lapsen haastava käytös.....	10
3.2	Uhmakkuushäiriön määritelmä	12
3.3	Käytöshäiriön määritelmä	13
3.4	Käytöshäiriöiden ennaltaehkäisy ja psykososiaaliset hoitomuodot.....	14
3.5	Vanhemmustaitointerventiot	16
4	Ihmeelliset vuodet -ohjelmakokonaisuus.....	19
4.1	Ohjelman tausta	19
4.2	Ihmeelliset vuodet -vanhempainryhmät	19
4.3	Tutkitusti vaikutuksellinen	21
5	Opinnäytetyön toteutus	24
5.1	Laadullinen tutkimus.....	24
5.2	Aineiston keruu.....	24
5.3	Aineiston analyysi.....	26
6	Tulokset.....	28
6.1	Vanhempien odotukset vanhemmuusryhmästä	28
6.2	Vanhempien kokemus ryhmän kautta saadusta tuesta.....	28
6.3	Vanhempien ajatuksia odotusten täyttymisestä	30
7	Yhteenveto	32
7.1	Johtopäätökset.....	32
7.2	Jatkotutkimusehdotukset	34
7.3	Eettisyys ja luotettavuus	34
7.4	Pohdinta ja ammatillinen kasvu	36

Lähteet	37
---------------	----

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Kyselylomake

Liite 3. Tietosuojaseloste

Liite 4. Salassapitositoumus

1 Johdanto

1.1 Opinnäytetyön tausta

Hyvinvoinnin ja pitkäaikaisen toimintakyvyn perusta syntyy lapsuuden varhaisen kehityksen myötä. Tukemalla lapsen varhaista kehitystä meillä on mahdollisuus ehkäistä mielenterveyden ja stressipohjaisten sairauksien syntyä. Samalla turvaamme yksilön oppimista, ihmissuhteita ja kykyä työhön. Parhaassa tapauksessa suojelemalla lapsen kasvua ja kehitystä sen varhaisvaiheissa voimme pysäyttää ylisukupolvista huono-osaisuutta ja eriarvoisuutta. (Korja 2022.)

Kulttuurissamme ajatellaan vahvasti, kuinka vanhempien tulisi selviytyä yksin. Yhteiskunnallisesti katsottuna tämä on lyhytnäköistä. Se on uhka tulevaisuudelle, koska se uhkaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja sen myötä lapsen kehitystä. Monen vanhemman on vaikea kertoa avuttomuuden tunteistaan ja pyytää apua. Lasten terveys- ja hyvinvointi tutkimuksessa useat vanhemmat ilmaisivat toivoneensa tukea enemmän. (Rotkirch 2014, Mäkelän 2019 mukaan.)

Vanhemman hyvinvointi ja jaksaminen ovat aina yhteydessä lapsen hyvinvointiin ja tasapainoiseen kehitykseen. Varhaisella vanhemmuuden tuella voidaan auttaa vanhempaa ja lasta erityisesti varhaisvaiheen tuen tarpeissa. Lapsen ja vanhemman välisen myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen tukee ja vahvistaa lapsen kasvua ja hyvinvointia. Varhaisella ja riittävällä tuella on siis iso merkitys lasten, vanhempien ja perheiden hyvinvoinnin näkökulmasta. Viime vuosina esimerkiksi lastensuojelun palveluiden käyttömäärät ovat kasvaneet, mutta kuitenkin usein lapsuuden ongelmiin voitaisiin tarttua jo aikaisemmin ennaltaehkäisevien palveluiden avulla. (Rissanen ym. 2018.)

Korja (2022) tuo esiin näkökulman lapsen hyvinvoinnista, kuinka lapsen mieli ei voi odottaa. Lapsen kasvun ja kehityksen tueksi tarvitaan monialaisia palveluita ja tukirakenteita. Palveluita tarvitaan lapsen eri kehitysvaiheissa, joissa myös kasvu ympäristöt tulisi huomioida. Erityisen tärkeää palveluissa olisi turvata tuen oikea-aikaisuus ja jatkuvuus. Korja (2022) korostaa, kuinka poliittisilla päätöksillä, jotka koskevat lapsiperheitä, on pitkälle ulottuvat ylisukupolviset vaikutukset. Yhteiskuntamme rakenteita voidaan tulevaisuudessa tukea yhteiskunnallisilla teoilla, joilla kyetään suojaamaan lapsen kasvua ja turvallisuuden tunteen muodostumista.

Yksi haaste vanhemman jaksamiselle on lapsen vaikea käytösoireilu, joka jatkuu pitkäksi aikaa (Luoma 2022). Lapsen käytösongelmat synnyttävät riskin lapsen hyvinvoinnille ja vanhemmuudelle. Hoitamattomat lapsen tunne-elämän ja käyttäytymisen haasteet voivat

aiheuttaa myöhempää ongelmien kasaantumista. Lapsen kehityksen kannalta vanhemmuuden tuella on merkittävä vaikutus erityisesti lapsen varhaisvaiheissa. (Kalland & Salo 2020.) Esimerkiksi uhmakkuus- ja käytöshäiriöillä on todettu olevan yhteyttä myöhempään rikollisuuteen, itsetuhoisuuteen, psyykkisiin häiriöihin ja päihteiden käyttöön, sekä muihin hyvinvointiin vaikuttaviin tekijöihin. (Aronen & Lindberg 2016.)

Tutkimusnäytön mukaan erilaisilla interventioilla on mahdollista tukea vanhemmuustaitoja ja vaikuttaa samalla lapsen ja vanhemman vuorovaikutukseen myönteisesti. (kts. Luku 4.3) Vanhemmuustaidoilla voidaan kuvata niitä vanhemman taitoja, jotka liittyvät lapsen kasvatamiseen ja rajojen asettamiseen, sekä kykyyn ohjata lasta positiivisen ohjauksen ja palautteen kautta. Näiden menetelmien saavutettavuuden näkökulmasta palveluissa tulisi huomioida eri ammattilaisten tietoisuus menetelmistä ja koulutusten saatavuus. Yksi vahvan näytön omaava interventiomalli, jota myös tämä opinnäytetyö käsittelee, on lasten käytösongelmiin kohdistettu Ihmeelliset vuodet (Incredible years). Maailmalla tutkimukset ovat osoittaneet intervention hyödyllisyyden. Myös Suomessa on saatu hyviä tuloksia käytösongelmien vähentymisen ja ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Lasten oireilu on vähentynyt ja vanhempien vanhemmuustaidot ovat lisääntyneet. (Kalland & Salo 2020.) Opinnäytetyösämme keskitymme Ihmeelliset vuodet – vanhemmuusryhmään, jossa tavoitteena on vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä kiintymystä, positiivisia kasvatustapojia, sekä vähentää rajoittavia ja ankaria kasvatustapoja.

1.2 Opinnäytetyön yhteistyökumppani

Opinnäytetyön yhteistyökumppani on Keski-Uudenmaan hyvinvointialue (KEUSOTE). Keusoten alueen lapsiperhepalveluissa järjestetään Ihmeelliset vuodet -ryhmiä käytöksellään oirehtiville ja käytöshäiriöisten esi- ja alakouluikäisten lasten vanhemmille. Ryhmät ovat avoimia kaikille ja ilmoittautuneet haastatellaan ennen lopullista valintaa. (Keusote 2023.)

Ihmeelliset vuodet-ryhmätoiminnan systemaattinen käyttö perhekeskuspalveluissa on nostettu Keski-Uudenmaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteissa yhdeksi toimenpiteeksi lapsiperheiden tukemisessa. Suunnitelmassa on katsottu tärkeäksi käyttää tutkitusti vaikuttavia menetelmiä. (Keski-Uudenmaan sote kuntayhtymä.) Hyvinvointialueen laatu-, asiakas- ja potilasturvallisuussuunnitelman (2023–2024) mukaan tavoitteeksi nostetaan entistä perhelähtoisemmät, vaikuttavammat sekä kustannustehokkaammat yhteensovitut lasten, nuorten ja perheiden palvelut, joissa nähdään ensisijaisena lapsen etu ja vanhemmuuden tuki. Työn keskiössä on vahvistaa peruspalveluja ja siirtää painopiste varhaiseen tukeen ja ehkäiseviin palveluihin. (Keusote 2022.)

1.3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää vanhempien kokemuksia Keusoten perhekeskuspalveluiden Ihmeelliset vuodet – vanhemmuusryhmästä. Selvitämme vanhemmuusryhmän vaikutuksia perheen arkeen vanhempien näkökulmasta, avointa kyselylomaketta käyttäen. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa lisää ymmärrystä Ihmeelliset vuodet- vanhemmuusryhmien myönteisestä vaikutuksesta kasvatuksen tukena, sekä osoittaa interventioiden toimivuus yhtenä tuen muotona perheiden kanssa tehtävän auttamistyön näkökulmasta. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat;

1. Miten vanhemmuusryhmä vastaa perheen tarpeisiin?
2. Millaista tukea vanhemmat saavat vanhemmuusryhmästä?

Opinnäytetyön luvuissa 2–3 keskitymme tarkastelemaan lapsen kasvuun ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, avaamme lapsen ja vanhemman myönteisen vuorovaikutuksen sekä vanhemmuuden tuen merkitystä lapsen myönteisen kasvun, haastavan käytösoireilun sekä diagnosoitujen käytöshäiriöiden kautta. Nämä teemat esiintyvät Ihmeelliset vuodet -ohjelmassa. Käsittelemme myös varhaisen tuen merkitystä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Tulososuudessa tuomme esiin kyselyyn osallistuneen vanhemmuusryhmän kokemuksia ryhmän vaikutuksista perheiden arkeen.

2 Lapsen hyvän kasvun perusta

2.1 Kiintymyssuhde ja vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä

Lapsen kehitykselle hyvän perustan luo turvallinen kiintymyssuhde, joka syntyy varhaisen vuorovaikutuksen kautta. Kiintymyssuhde auttaa lapsen myöhempää kehitystä. Se tukee esimerkiksi tunne-elämää, uusien asioiden oppimista ja suhteiden luomista. (Pulkinen 2022, 53,65–67.) Kiintymyssuhteella voidaan kuvata sitä, miten vanhemman ja lapsen vuorovaikutus rakentuu lapsen turvallisuuden tunteeksi. Lapsi luo pysyviä muistikuvia itselleen siitä, miten saada esimerkiksi lohdutusta ja hoivaa. Myöhemmin lapsi toimii näiden muistikuvien pohjalta. Ne vaikuttavat esimerkiksi lapsen toimintaan ihmissuhteissa ja auttavat rauhoittumaan pelottavissa tilanteissa. Lapsen kehitykseen vaikuttavat raskaus ajasta lähtien niin lapsen perinnölliset tekijät, yksilölliset piirteet kuin ympäristötekijät. Merkittävä varhaisvaiheen ympäristötekijä on perhe ja sen sisäiset vuorovaikutussuhteet. Perheen vuorovaikutussuhteisiin vaikuttaa se, millä tavoin vauva suuntautuu vuorovaikutukseen. Herkästi syttyvä ja reagoiva, sekä utelias kaipaa useimmiten vanhemman tukea säätelyyn ja rauhoittumiseen, kun taas hitaammin syttyvä kaipaa rohkaisua. (Korja 2022.)

Yksi tärkeä merkityksensä vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen syntyyn, sekä lapsen myönteiseen sosioemotionaaliseen kehitykseen on vanhemman mentalisaatiokyvyllä. Vanhemman mentalisaatiokyky pitää sisällään vanhemman kyvyn kiinnostua lapsensa tarpeista, ajatuksista ja tunteista. Sen avulla vanhempi tulkitsee ja havaitsee lapsensa viestejä siten, kuten lapsi niitä tarkoittaa eli mahdollisimman oikein. (Kalland & Salo 2020.) Ensimmäisten kuukausien aikana lapselle yksi kiintymyssuhde on ylitse muiden. Vaikka toinen osapuoli on usein äiti, se voi kuitenkin olla myös isä, isoäiti tai muu huoltaja. Aikuisen status ei ole lapselle merkityksellinen. Ihan pienen lapsen maailmaan ei mahdu montaa kiintymiskohdetta, ne lisääntyvät vasta myöhemmin. Lapsi oppii suosimaan käytöstä, jolla saa hoivaajan luokseen ja välttää käytöstä, joka vie hänet pois luotaan. Esimerkiksi jos kiukutteleva vauva huomaa, että hoivaaja jättää hänet silloin omiin oloihinsa, vauva oppii estämään kielteisten tunteiden ilmaisua. Jos taas huomiota ei saa, ilman että pitää meteliä, lapsi oppii hakemaan huomion huutamalla. (Sinkkonen & Korhonen 2016, 39.) Vanhemman vastatessa johdonmukaisesti lapsen tarpeisiin, kehittyy kiintymyssuhde turvalliseksi, kun taas vanhemman välinpitämättömyys ja väkivaltaisuus synnyttää turvattoman, jopa kaoottisen kiintymyssuhteen. (Pulkinen 2022, 65–67.)

Trogen (2020) kuvaa kirjassaan, kuinka lapsen kasvatuksen laatuun ja ohjauksen onnistumiseen vaikuttaa huomattavasti se, miten aikuisena toimimme vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Yhteyden luominen lapsen ja aikuisen välille on vuorovaikutuksen päätavoite ja

tätä kautta myös avain hyvään vuorovaikutukseen. Rakkauspohjaisella kasvattamisella luodaan niin yksilön kuin yhteisön näkökulmasta valoisampi tulevaisuus. Rakkauden ja lämmön avulla tuetaan lapsen itsekunnioitusta, sosiaalisuutta ja tunteiden säätelyä. Lapsi oppii ystävällisyyttä, toisten huomioon ottamista ja kunnioittamista, sekä osoittamaan rakkautta toisia kohtaan. Kuuselan ym. (2020) mukaan vanhemmuutta voidaan kuvata vanhemmuus-tyyliteorialla, jossa vanhemmuus pilkotaan konkreettisesti kasvatuskäytäntöihin. Vanhemmuustyylillä tarkoitetaan suhteellisen pysyvää asennetta ja tapaa olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Se on käyttäytymismalli, joka määrittää vuorovaikutustilanteita ja vaikuttaa emotionaaliseen ilmapiiriin vanhemman ja lapsen välillä. Lapsi on avoimempi vanhempansa kasvatuskäytännöille, kun emotionaalinen ilmapiiri on myönteinen. Yksittäisiä käytäntöjä merkittävämpää on siis kannustava ja tukeva vanhemmuus hyvässä ilmapiirissä.

Lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttaa vanhemman kyky suuntautua lapsen tarpeita tavoittavaan hoivaan ja vuorovaikutukseen (Kalland & Salo 2020). Lapsen tarpeisiin herkästi reagoiva vanhempi viestittää lapselle lämpöä lasta kohtaan. Vanhemman reagoimattomuus puolestaan voi johtaa lapsen torjunnan kokemuksiin ja tätä kautta aiheuttaa haitallisia seurauksia lapsen tunne-elämän ja sosiaaliseen kehitykseen. (Pulkinen 2022, 137–138.) Lapsen kehityksen kannalta lapsen ja vanhemman välisellä vuorovaikutuksella on ratkaiseva merkitys. Vuorovaikutuksen laatu tukee psyykkistä terveyttä ja vaikuttaa lapsen emotionaaliseen itsesäätelyyn sekä myönteisen minäkuvan rakentumiseen. Lämpimällä vuorovaikutuksella on todettu olevan positiivinen vaikutus myös lapsen terveyskäyttäytymiseen. (Kvick 2022.)

2.2 Tunnetaitojen kehitys

Riihonen & Koskinen (2021, 61–71) kuvaavat vauvan tunnekokemuksia kokonaisvaltaisina. Pienen vauvan tunteet ovat kehollisia, mielensisäisiä ja nykyhetken voimakkaasti sidottuja. Pieni vauva ei myöskään pysty erottamaan omaa oloaan muiden ihmisten olosta. Vauva, joka reagoi voimakkaasti ympäristöönsä, tarvitsee paljon hoitavan aikuisen apua ja tukea tunnesäätelyssä. Lapsi tarvitsee erityisesti myönteisten tunteiden jakamista ja vahvistamista kehityksensä tueksi. Kyky tunnistaa, nimetä ja arvioida tunteita ja niiden vaikutuksia ovat tunnesäätelytaitojen perusta. Nämä kehittyvät lapsen varhaisen vuorovaikutuksen myötä, kun hoivaava aikuinen tunnistaa lapsen erilaisia tunteita ja tarpeita, sekä vastaa näihin. Näin lapsi oppii nimeämään, tunnistamaan ja ymmärtämään omia ja toisten ihmisten tunteita.

Lapsen emotionaalista kehitystä edistää hoivaavan aikuisen läsnäolo ja kyky suhtautua lapsen myönteisiin ja negatiivisiin tunteisiin. Pysyvät ja turvalliset kiintymyssuhteet läheisiin,

sekä ystävyysuhteet saman ikäisten kanssa edes auttavat lapsen tunne-elämän kehitystä ja uusien suhteiden rakentamista. Lapsen myönteinen mielikuva itsestä vahvistuu, kun vanhempi tai häntä hoivaava aikuinen osoittaa kiintymystään lasta kohtaan. (Pulkkinen 2022, 65–68) Tunnetaidot vahvistuvat arjen toistuvissa tilanteissa, kun aikuinen vastaa lapsen tunnekokemuksiin. Lapset tarvitsevat niin omien kuin muiden tunteiden aktiivista sanoittamista. Tämän tulisi jatkua läpi lapsuuden ja nuoruuden. (Riihonen & Koskinen 2021, 61–72.)

Pulkkisen (2022, 65–68) mukaan tunne-elämän kehitys vaatii, että lapsi tulee hyväksytyksi ja kuulluksi omassa kasvuympäristössään. Lapsen tulee voida turvallisesti näyttää omia tunteitaan ja oppia tunnistamaan tunteita toisissa ja itsessään. Erityisesti tunnekuohussa oleva lapsi tarvitsee, että aikuinen ottaa hänet syliinsä ja kuuntelee rauhallisesti ilman opeuksia tai tulkintoja. Tämä antaa lapselle mahdollisuuden luoda suhdetta omaan tuntee-seensa. Lapsi tarvitsee tunteiden käsittelytaitoa vaikeiden tilanteiden rakentavaan työstämiseen. Lapselle ensiarvoisen tärkeää on aikuisen antama aika haastavissa tilanteissa ja tunnekuohuissa. Myös Sinkkonen (2012, 44.) korostaa sanoittamisen ja tunneilmaisun opettelun tärkeyttä. Levottomien, hetken mielijohdeesta toimivien lasten on vaikea löytää sanoja kuvaamaan mielialojaan, sanojen sijaan he siis toimivat ja ottavat nyrkit käyttöönsä.

Validoiminen eli tunteiden vahvistaminen oikeiksi auttaa lasta tulemaan kuulluksi erityisesti silloin, kun lapsella on voimakas tunnetila. Tunteiden oikeiksi vahvistamisen kautta aikuinen osoittaa sanoin ja teoin ymmärtävänsä lapsen tunnekokemusta. Aikuinen suhtautuu ja asettuu lapsen tunnetilaan hyväksyvästi ja myötätuntoisesti. Tunteiden vahvistamisen kautta aikuinen osoittaa lapselle ymmärtävänsä ja tunnistavansa, mitä lapsella on mielessä. Lapsi pystyy helpommin ottamaan vastaan aikuisen ohjauksen, kun oma tunnetila tulee vahvistetuksi. Lapsi kokee tulleen kuulluksi ja ymmärretyksi. (Riihonen & Koskinen 2021, 61–72.)

2.3 Leikin merkitys

Lapsella on tarve leikille kaikkina ikäkausina, leikin muodot vain muuttuvat lapsen kasvaessa. Lapsi käsittelee leikkiessään tunteitaan ja ajatuksiaan, sekä löytää niille ilmaisukeinoja. Leikissä on mukana aistit, tunteet, muistot ja pelot, toiveet ja pettymykset. Leikki on siis kokonaisvaltaista ja vaikuttaa lapsen kehitykseen, kuten esimerkiksi persoonallisuuden kehittymiseen. Leikki on kuin kieli, jolla lapsi kommunikoi. (Venetpalo & Tiihonen 2012.) Vastavuoroisessa leikissä toisten lasten kanssa lapsi oppii työnjaosta, yhteisten tavoitteiden asettamisesta ja sovittujen sääntöjen noudattamisesta, sekä kehittyy ryhmän jäsenenä. Lapsi oppii luottamusta toisia kohtaan, iloa onnistumisesta tai pettymyksiä voi oppia jakamaan ryhmässä. Ristiriitojen ratkaisemiseen ja toisten ymmärtämiseen lapset tarvitsevat

kuitenkin aikuisen apua. Tunne hyväksytyksi tulemisesta perheessä ja ystäväpiirissä tuottaa sosiaalista hyvinvointia. Lujittaakseen sisäistä maailmaansa, lapsella on oltava mahdollisuus myös olla yksin. Kuitenkin niin, että se tapahtuu turvallisesti ja aikuisen kuuloetäisyydellä. (Pulkkinen 2022, 64.)

kertoo leikin merkityksestä olevan edelleen virheellisiä uskomuksia. Leikkiin käytetyn ajan katsotaan olevan tuottamatonta. Myös vanhemmilla on usein pyrkimys opettaa lapsilleen taitoja, sen sijaan, että heidän tulisi vain leikkiä lastensa kanssa. Yhteiskunnassa, joka korostaa menestystä ja taloudellista hyvinvointia, on vaikea nähdä leikki tärkeänä eikä ajan tuhlaamisena. Tulisi ymmärtää, että leikki tarjoaa lapsille monenlaista hyötyä. Heillä on tilaisuus oppia itsestään, pystyvyydestään ja ympäröivästä maailmasta. Vanhemmat saattavat ymmärtää leikin merkityksen, mutta ajattelevat ettei heidän tarvitse osallistua leikkiin itse. Lasten ajatellaan osaavan leikkiä vaistonvaraisesti, ilman aikuisten apua. Pieni lapsi kykenee leikkimään oma-aloitteisesti tiettyyn pisteeseen saakka, mutta vaisto luovaan leikkiin katoaa, jos aikuinen ei auta sen kehittymisessä. Webster-Stratton (2005, 29–30.)

Leikki vahvistaa perheenjäsenten välistä kiintymystä ja positiivisista kokemuksista on hyötyä ristiriitatilanteissa. Sanavarasto kehittyy aikuisen kanssa leikkiessä, joka auttaa lasta kertomaan tunteistaan ja tarpeistaan. Leikin avulla opetellaan myös jakamista ja toisten huomioon ottamista. Lapsilla, joiden vanhemmat osallistuvat mielikuvitusleikkeihin on tutkittu esiintyvän vähemmän käytöshäiriöitä. Leikkiessä on myös tärkeää, ettei vanhempi ohjaa lapsensa leikkiä liikaa. Leikissä ei tarvitse tehdä ”oikein” vaan tärkeintä on seurata lapsen mielikuvitusta ja oivalluksia. Tällä tavoin kehitetään lapsen kykyä myös itsenäiseen leikkiin. (Webster-Stratton 2005, 29–30)

2.4 Kasvua suojaavat ja heikentävät tekijät

Riittävät suojaavat tekijät (Taulukko 1), voivat auttaa lasta selviytymään haastavissa tilanteissa. Suojaava tekijä on lapsen, vanhempien tai ympäristön ominaisuus, jolla on riskitekijöiltä suojaava vaikutus. Lasta suojaavat esimerkiksi vanhempien välinen hyvä vuorovaikutus ja varhainen vuorovaikutus. Ominaisuus, tapahtuma tai olosuhde, joka lisää jonkin häiriön tai ongelman todennäköisyyttä, tietyissä olosuhteissa on riskitekijä. Voimavarat tunnistamalla ja niitä tukemalla voidaan lisätä vanhempien pystyvyyden tunnetta, jolla on esimerkiksi haitallista stressiä vähentävä vaikutus. (Hakulinen 2019.)

Taulukko 1. Lapsen kehitystä ja hyvinvointia suojaavia ja riskiä aiheuttavia tekijöitä (Afifi & MacMillan, 2011; Bell ym., 2013).

Hyvinvointia suojaavia tekijöitä	Riskiä aiheuttavia tekijöitä
<ul style="list-style-type: none"> - Turvalliset, pysyvät ja hyvinvoivat aikuiset ml. vanhempien toimiva parisuhde - Hyvä suhde vanhempiin varhaisesta vuorovaikutuksesta alkaen - Huolehtiva kasvatuskulttuuri, ml. lapsen temperamentin tukeminen - Lapsen vahvuudet, kokemus omasta pärjäämisestä - Hyvä terveys - Terveelliset elämäntavat - Perheen yhteinen aika - Ystävät ja hyvät sosiaaliset taidot - Erytysongelmien asianmukainen huomiointi: päiväkotia, koulu - Ikätasoisien tiedon ja ymmärryksen saaminen, kun perheessä tai itsellä on vaikeuksia tai sairauksia 	<ul style="list-style-type: none"> - Raskauden aikaiset ongelmat - Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, vakava sairaus, pitkittyneet toimeentulo-ongelmat - Lähisuhdeväkivalta ja kaltoinkohtelu - Haitalliset kasvatusten menetelmät - Kuormittavat elämäntapahtumat - Perherakenteen haavoittuvuus mm. yksinhuoltajuus - Kiusaaminen ja kiusatuksi joutuminen - Yksinäisyys - Lapsen fyysiset sairaudet, oppimisvaikeudet - Epäterveelliset elintavat - Vanhempien matala koulutustaso - Riskiä aiheuttavat tekijät nuoren kaveripiirissä - Riskitekijöiden kasautuminen

Taulukko 1. Lapsen kehitystä ja hyvinvointia suojaavia ja riskiä aiheuttavia tekijöitä (Hakulinen 2019)

Pienelle lapselle tärkeimpiä suojaavia tekijöitä ovat vuorovaikutus ja leikki. Lapsi tarvitsee riittävän määrän vuorovaikutusta ja yhdessäoloa päivittäin vanhemman kanssa. Tähän kuuluu hoivaa, iloa ja kohtaamista. Ihmissuhteet ovat useimmiten yksi tärkeimpiä suojaavia tekijöitä. Lapsen kehitystä voi suojata yksikin hyvä ihmissuhde, joka suojaaa hyvinvointia ja torjuu stressin ja huonon olon haitallisia seurauksia. Myös lapsen tai vanhemman yksilölliset piirteet voivat toimia suojaavina tekijöinä. Esimerkiksi vanhemman hyvä itsesäätelykyky saattaa olla merkittävä suojaava tekijä vanhemman ja lapsen hankalan tilanteen äärellä. Biologiset lähtökohdat vaikuttavat myös siihen, miten reagoimme stressiin. Esimerkiksi jo pienet vauvat reagoivat eritavoin ja toiset toista herkemmin stressiin ja ympäristön haitallisiin ärsykkeisiin. Erilaisia ympäristöön liittyviä suojaavia tekijöitä perheen hyvinvoinnin näkökulmasta voivat olla esimerkiksi arkea helpottava lastenhoitoapu, taloudellinen tuki tai arkirutiinit. Näiden tuen merkitys korostuu erityisesti kuormittavassa elämäntilanteessa. (Korja 2022.) Myös arjen ennustettavuus ja keskusteluyhteys vanhemman ja lapsen välillä ovat tärkeitä lasta suojaavia tekijöitä (Kvick 2022).

Vaikka lapsen mielenterveyden, toimintakyvyn ja oppimisen perusta rakentuu varhaislapsuudessa, niin on kuitenkin mahdollista, että lapsen myöhemmissä kehitysvaiheissa hyvinvointi ja kehitys voivat vielä muuttua haitalliseen tai myönteiseen suuntaan. Lapsen iän myötä esimerkiksi kasvu-ympäristö laajenee. Koulu, kaverisuhteet ja esimerkiksi digimaailma vaikuttavat lapsen kehitykseen niiden tuomien suojaavien ja haavoittuvien tekijöiden kautta. Riittävän hyvä vanhemmuus puolestaan edellyttää riittäviä tukirakenteita ja voimavaroja. Sama pätee vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. (Korja 2022.)

2.5 Perheen hyvinvointi

Perheen hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä nähdään taloudellinen tilanne, ihmissuhteiden laatu, lapset huomioiva elämäntapa, kommunikaatio, toisten perheenjäsenten tarpeiden huomiointi, mukautuvuus ja joustavuus. Hyvinvointiin vaikuttaa siis sekä ulkoiset että sisäiset voimavarat. Hyvillä sisäisillä voimavaroilla voidaan vähentää negatiivisia vaikutuksia, joita heikoilla ulkoisilla voimavaroilla, kuten esimerkiksi huonolla taloudellisella tilanteella, voi olla. Parisuhde, vanhemman sosiaalinen verkosto sekä kokemus työstä vaikuttavat vanhemman psyykkiseen hyvinvointiin ja sen välityksellä myös lapseen. Arvot ovat myös tärkeä osa sisäisiä voimavaroja. Perhettä ja vapaa-aikaa arvostetaan, mutta myös työ on yhä enemmän määrittämässä elämää. Sosiaalinen tuki on tärkeää koko perheen kannalta. Esimerkiksi isovanhempien tuki on usein keskeinen osa perheiden sosiaalisesta tuesta. Isovanhemmat sekä huolehtivat lapsesta, että tukevat vanhempia kasvatustyössä. (Broberg 2010.)

Vanhemmat, joiden oma terveys ja hyvinvointi ovat tasapainossa, pystyvät tarjoamaan suotuisan kasvuympäristön lapselle. Fyysinen ja emotionaalinen terveys, mielenterveys, sekä kokemus elämän merkityksellisyydestä kuuluvat kaikki vanhemman subjektiiviseen hyvinvointiin. Lapsen ja perheen hyvinvointiin vaikuttaa merkittävästi myös vanhempien parisuhde, vuorovaikutus- ja tunnetaidot. Parisuhteen vakaus ja vanhemman reflektiivisyys vaikuttavan suoraan lapsen sosiaalisemotionaaliseen käyttäytymiseen. (Kvick 2020.) Perheeseen kuuluvat myös stressi ja huolet. Erilaiset kokemukset ovat lapselle tärkeitä. Merkityksellisiä vuorovaikutustilanteita ovat esimerkiksi ne, joissa hankalien tilanteiden jälkeen lapsen ja vanhemman yhteys palautuu. Joskus stressistä ja kuormituksesta voi tulla kuitenkin sietämätöntä. Tällöin stressillä ja kasaantuneilla kuormitustekijöillä voi olla negatiivista vaikutusta perheiden hyvinvointiin, vanhemmuuteen ja lapsen kehitykseen. Perheet tarvitsevat tällöin usein tukea ja apua, eikä heidän tulisi jäädä yksin. (Korja 2022.)

Vanhempien perustehtävänä on luoda turvallisuuden tunnetta ja toivoa tulevaisuuteen, joten esimerkiksi tämänhetkinen maailman tilanne voi herättää pelkoa ja synnyttää huolta. Turvallisuuden tunnetta horjuttaa sota, pandemia ja ilmastonmuutos. Samoin yksinäisyys, köyhyys, äkilliset elämäntilanteen muutokset, työelämän muutokset ja vaatimukset lisäävät vanhemman huolta ja stressiä, sekä kasvattavat riskiä mielenterveyden haasteisiin. (Korja 2022.) Kyky jatkaa arjessa eteenpäin haasteista ja stressaavista tilanteista huolimatta, voidaan nähdä voimavarana. Se ilmenee yksilöllisesti mm. positiivisuutena ja rauhallisuutena. Selviytymiskyky vahvistaa kiintymystä perheenjäsenten välillä. Vahvuus selviytyä vaihtelee perheiden välillä. Yhteisön tuki vahvistaa ja vahvuudet kasvavat haasteiden myötä. (Anetjärvi-Villanen 2014.)

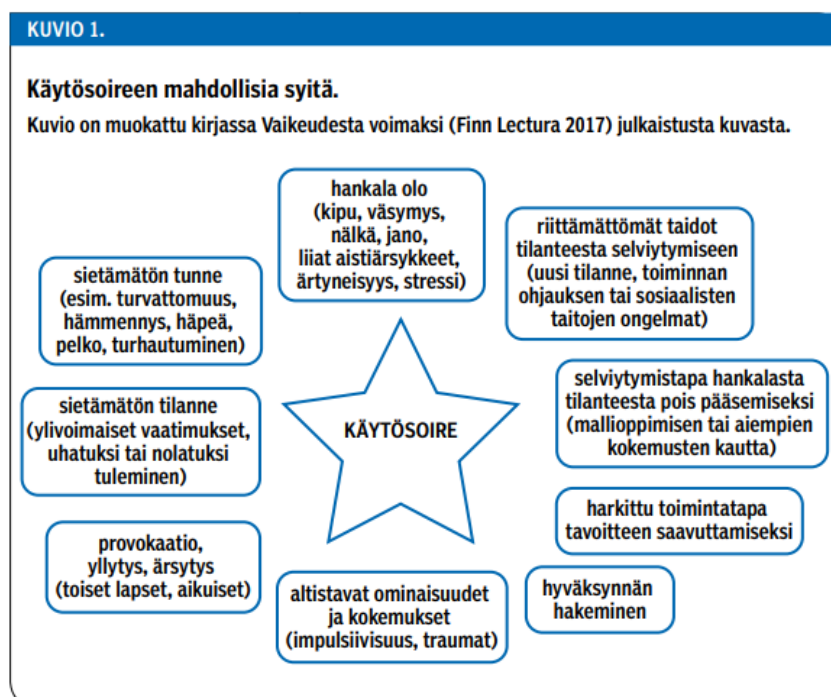
3 Lapsen oireileva käytös ja tuen tarve

3.1 Lapsen haastava käytös

Lapsen haastavalla käyttäytymisellä tarkoitetaan, lapsen käyttäytymistä jollakin tavalla ongelmaisesti ja vaatiessaan paljon aikaa kasvattajalta. Haastavaan käyttäytymiseen liitetään erityisesti lapsen uhakas ja aggressiivinen käyttäytyminen. Voimakkaat tunteenpurkaukset, vetäytyminen, ylivilkkaus ja tarkkaamattomuus voidaan tulkita tällaiseksi käytökseksi. Lapsen haastavaa käyttäytymistä voidaan määritellä monin tavoin. Käsitteisiin liittyy aina riski lapsen leimaantumiseen ja väärään tietoon, koska ne eivät ole neutraaleja. Esimerkiksi käytöshäiriöllä ei tulisi viitata lapseen, jolla ei ole tätä psykiatrista diagnoosia. (Ahonen 2017,28–29.)

Ahonen (2017, 16–17, 28–29) kuvaa, kuinka lapsen vaikealle käyttäytymiselle on aina jokin syy, ja miten lapsen sosiaalisemotionaaliset valmiudet vaikuttavat lapsen haastavan käytöksen takana. Nämä valmiudet kuvaavat esimerkiksi lapsen kykyä käsitellä ja ilmaista omia tunteita, sekä tapaa olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Haastavasti käyttäytyvä lapsi tarvitsee siis tukea käyttäytymisen ja tunne-elämän pulmiin. Yksikään lapsi ei käyttäydy tahallaan haastavasti tai väärin. Tällainen lapsi vain tarvitsee enemmän tukea oppiakseen käsittelemään omia tunteitaan ja säätelemään esimerkiksi voimakkaita tunnepurkauksia, sekä tämän myötä toimimaan sosiaalisesti rakentavalla tavalla toisten kanssa. Luoma (2022) nostaa esimerkiksi tärkeäksi vanhempien kyvyn ymmärtää, kuunnella ja havaita haastavasti käyttäytyvän lapsen tunteita.

Voimakas ja pitkäkestoinen väkivaltainen tai epäsosiaalinen käytös eivät kuulu lapsen normaaliin kehitykseen, kun taas puolestaan rajojen kokeilu ja uhmaukset ovat osa lapsen kehitystä. Joskus muihin häiriöihin liittyvät oireet, voidaan ymmärtää virheellisesti häiriökäyttäytymiseksi, kuten esimerkiksi impulsiivisuus tai jumiutuminen yksityiskohtiin. Lapsilla ilmenee usein ohimeneviä ja lyhytkestoisia käytösoireita rajoittamis- ja pettymystilanteissa (Kuvio 1). Lapsi voi kokea esimerkiksi nälkää, väsymystä tai stressiä, jotka lisäävät käytösoireita. Turvaton tai kuormittava tilanne voi aiheuttaa aggressiopurkauksen. Reaktio on tällöin ymmärrettävä ja asianmukainen. (Puustjärvi & Repokari 2017.) Kodin ulkopuolista apua on syytä hakea, mikäli lapsen käytösoireilu on pitkäkestoista ja vaikuttaa negatiivisesti päiväkodissa/koulussa, harrastuksissa ja kaveripiirissä. Myös vanhempien riittämättömyyden tunne ja muiden perheenjäsenten hyvinvoinnin heikkeneminen, on syy hakea apua. (Korhonen 2021.)

Kuvio 1. Käytösoireen mahdollisia syitä (Puustjärvi & Repokari 2017)

Lapsen aggressiivinen käytös liittyy niin lapsen psyykkiseen pahoinvointiin kuin keinottomuuteenkin. Aggressioon ja lapsen käyttäytymiseen vaikuttavat ympäristöstä tulevat altistavat tekijät, vaikutteet ja erilaiset tilanteet. Lapsen kokemat pettymytilanteet ovat tavantomaisia laukaisevia tekijöitä, jotka aiheuttavat aggressiivista käyttäytymistä. Hyvin usein aggressiivisen käytöksen takaa löytyy myös tunnesäätelyn vaikeuksia ja impulsiivisuutta. (Riihonen & Koskinen 2021, 21–25.) Liian sallivat tai liian ankarat kasvatuskäytännöt on liitetty lapsuuden tunnesäätelyn ja käyttäytymisen vaikeuksiin ja ne nähdään riskinä lapsen tunnesäätelyn kehitykselle (Kallund & Salo 2020).

Lasten aggressio ilmenee useimmiten reaktiivisena. Aggressiivinen käyttäytyminen on tällöin ennalta-arvaamatonta ja siihen liittyy impulsiivisuutta ja harkitsemattomuutta. Lapsen aggressio on ainoastaan harvoin proaktiivista, jolloin siihen liitetään puolestaan suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta. Lapsen käytös on tällöin harkitumpaa ja väkivalta koetaan oikeutettuna ja hyödyllisenä. (Puustjärvi & Repokari 2017.) Myös Sinkkonen & Korhonen (2016, 1 34–137.) kuvaavat raivokohtauksia olevan kahden tyyppisiä; syvistä osista aivoja kumpuava raivo, kertoo lapsen kyvyttömyydestä hallita voimakkaita affekteja. Silloin lapsi tarvitsee tukea selvitäkseen tunnekuohustaan. Suunnitelmallinen raivo nousee sen sijaan aivojen kuorikerroksesta, erityisesti etuotsalohkosta. Tällaisen raivon lapsi pystyy lopettamaan milloin tahansa. Näissä tilanteissa on tehtävä selväksi lapselle, että kiukuttelulla ei saa tahtoaan läpi. On siis opittava tuntemaan oma lapsensa, jotta tietää miten raivokohauksiin kannattaa suhtautua.

Vanhemmat kokevat usein neuvottomuutta aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen kanssa (Sinkkonen & Korhonen 2016,134). Lapsen haastava ja aggressiivinen käytös vaikuttaa herkästi koko perheen vuorovaikutukseen ja kodin tunnelmaan. Tällä on vaikutusta lapsen mahdollisuuteen kokea turvaa ja oikeanlaisia rajoja. Perheessä ollaan herkästi varpaisillaan ja lapsen väkivaltainen käytös aiheuttaa vanhemmassa voimakkaita tunteita. Tästä saattaa seurata kovempia rangaistuksia, ankaruutta ja valtataisteluita tai vanhemmat antavat yhä enemmän periksi välttääkseen jatkuvia yhteydenottoja lapsen kanssa. Nämä eivät kuitenkaan edistä aggressiivisesta käyttäytymisestä pois oppimista. (Riihonen & Koskinen 2021, 25–27.)

On tyypillistä, että uhmakkuus- ja käytöshäiriöisten lasten vuorovaikutussuhteisiin liittyy useimmiten negatiivisuus. Tämä ylläpitää lapsen kielteistä kuvaa itsestään ja edesauttaa ongelmakäyttäytymistä. (Kuusela ym. 2020.) Käytöshäiriöiden hoidossa on tärkeä kiinnittää huomio lapsen ja vanhemman väliseen lämpimään ja myönteiseen vuorovaikutukseen, sekä lapsen hyväksyttävään käyttäytymiseen huonon käytöksen sijaan. Lapsen ja vanhemman välisellä negatiivisella vuorovaikutussuhteella on esimerkiksi todettu olevan ylläpitävä vaikutus lapsen käytöksen ongelmiin silloin, kun lapsi saa huomiota kielteisellä käyttäytymisellään ja hyvä käyttäytyminen jää vanhemmilta huomaamatta. (Aronen & Lindberg 2016, 257, 260.) Myös Puustjärvi & Repokari (2017) kuvaavat, kuinka huomion kiinnittäminen ai-noastaan lapsen kielteiseen käyttäytymiseen ja lapsen riittämätön ohjaus niissä tilanteissa, kun lapsi käyttäytyy ei-toivotulla tavalla, voivat edesauttaa ja ylläpitää lapsen häiriökäyttäytymistä.

3.2 Uhmakkuushäiriön määritelmä

Uhmakkuushäiriöisen lapsen käytökselle on tavanomaista, että käytös muistuttaa noin kahden tai kolmen vuoden ikäisen lapsen ”uhmaikää”, joka on osa lapsen normaalikehitystä. Osalla uhmakkuushäiriön omaavista lapsista uhmakkuus on jatkunut tästä, eikä ole iänmuikaisesti muuttunut. Toisilla puolestaan uhmakkuus alkaa vasta kouluikäisenä. Uhmakkuushäiriöön kuuluu uhmaava, vihamielinen ja vastahankainen käytös, joka poikkeaa lapsen ikätasosta. (Aronen & Lindberg 2016, 254–255.) Uhmakkuuskaudet kuuluvat lapsen normaaliin kehitykseen, 1,5–3 vuoden iässä sekä 6 vuoden iässä, ja jälleen nuoruudessa. Varsinainen uhmakkuushäiriö on kuitenkin pitkäkestoinen, toimintakykyyn vaikuttava käyttäytymismalli. Maailmanlaajuisesti arvio uhmakkuushäiriön esiintyvyydestä on 3,6 %. (Korhonen 2021.)

Uhmakkuushäiriö diagnosoitavaksi saavat usein pienemmät lapset noin 8–10 vuoden iässä. Uhmakkuushäiriöllä tarkoitetaan myös yli 10- vuotiaan käytöshäiriötä, joka on lievä. (Puustjärvi

& Repokari 2017.) Uhmakkuushäiriöstä puhutaan käytösongelmien ilmetessä rajoittuneina, esimerkiksi vain perheen sisällä (Ranta ym.2018,163). Länsimaissa käyttäytymisen arvioinnissa käytetään lääketieteellistä diagnostiikkaa. Uhmakkuushäiriö esiintyy ICD-10- häiriöluokituksessa koodilla F91.3. Tieteellisissä tutkimuksissa on usein käytössä DSM-luokitukset, jotka perustuvat American Psychiatric Associationin kehittämiin luokkiin. DSM luokituksessa uhmakkuushäiriö ja käytöshäiriö ovat omina diagnooseina. Näiden diagnosti-
 sena erona on, että uhmakkuushäiriössä ei negatiivisista käyttäytymistavoista huolimatta, esiinny vakavaa normien rikkomista. Oireet määritellään uhmakkuushäiriössä kolmella alueella: Vihainen/ärsyyntynyt mieliala, voimakkaasti kiistelevä/uhmakas käytös, Kostonhalu. (Timonen 2018,471–473.)

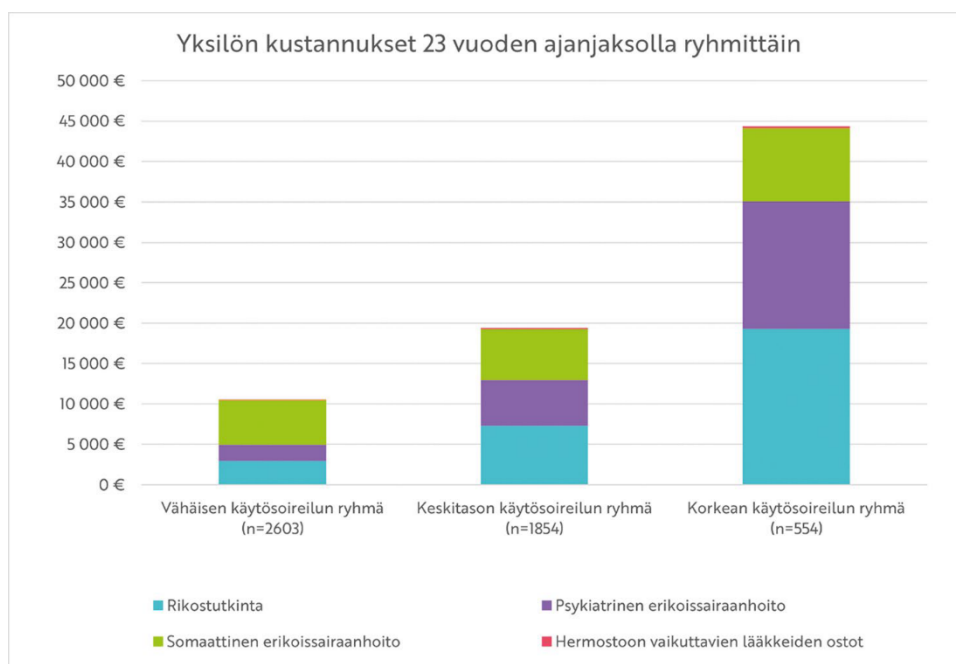
3.3 Käytöshäiriön määritelmä

Lasten psykiatrisista häiriöistä, käytöshäiriö on yksi yleisimmistä. Noin 5 %:lla 8-vuotiaista suomalaisista lapsista on käytöshäiriö (Karjalainen ym. 2016.) Pojilla esiintyy enemmän erilaisia käytöshäiriöitä kuin tytöillä. Käytösongelmat ja -häiriöt kuuluvat yhteen tavanomaisimmista syistä hakeutua lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon. (Puustjärvi & Repokari 2017.) Käytöshäiriö on ensimmäisiä psykiatrisia häiriöitä, joissa geenien ja ympäristön vuorovaikutuksen yhteys sairastumiseen on pystytty osoittamaan. Käytöshäiriöiden syntyyn vaikuttavat useat eri tekijät, kuten geneettiset syyt, aivojen rakenne ja toiminta, sekä ympäristöön ja vuorovaikutukseen liittyvät tekijät. (Aronen & Lindberg 2016, 254–257.) Altistavia tekijöitä ovat lapsen haastava temperamentti, puheen ja kielen kehityksen häiriöt sekä aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö ADHD (Karjalainen ym. 2016).

Lapsella, jolla on käytöshäiriö, esiintyy tutkimustiedon mukaan vaikeutta käsitellä ympäristönsä informaatiota, vaikeuksia hallita tunnetilojaan sekä toimia tilanneyhteyksien vaatimalla tavalla. Vuorovaikutustilanteet sekä toiminnalliset tilanteet kärjistyvät näiden lasten kohdalla helpommin ja aiheuttavat laajempia ongelmia koti- ja kouluoloissa. (Timonen 2018, 471.) Käytöshäiriön diagnoosi edellyttää, että käytösongelmat ovat pitkäaikaisia ja eroavat selvästi ikätason mukaisista sosiaalisista odotuksista. Käytösongelmista seuraa lapselle ja hänen ympäristöllensä toiminnallista haittaa. Diagnoosi edellyttää, että lapsella esiintyy pitkäkestoisesti ainakin muutama käytöshäiriön (F91) ICD- 10-luokituksen mukainen oire. (Aronen & Lindberg 2016, 254–255.)

Käytöshäiriöt, jotka ovat kehittyneet lapsuudessa, ovat nuoruusvuosina alkaneita häiriöitä vakavampia ja pitkäkestoisempia. Tämän vuoksi käytöshäiriöiden tunnistaminen ja hoitaminen olisi tärkeää jo varhaislapsuudessa. Yhteiskunnallisesti ajateltuna, hoitamaton lapsuuden käytöshäiriö voi aiheuttaa myöhemmin suuria kustannuksia syrjäytymisen,

rikollisuuden, lisääntyneiden sosiaali- ja terveystalveluiden käytön sekä menetettyjen työpanosten kautta. (Rissanen ym. 2018.) Kustannuksia syntyy lapsen ja perheen tuen lisäksi, kun hoidetaan ja korjataan oireilun myötä syntyneitä seurauksia. Esimerkiksi suomalaisessa kohorttitutkimuksessa (Taulukko 2) tuli esiin, kuinka lapsuuden käytösoireilu vaikuttaa nelinkertaisesti yhteiskunnallisiin kustannuksiin, kun verrataan lapsiin, jotka ovat oireilemattomia. Palveluissa, jotka tulevat käyttöön, olisi hyvä varmistaa sekä niiden vaikuttavuus, että kustannusvaikuttavuus. Monet vanhemmuuden tuen interventiot on todettu tutkimusten myötä sekä kustannusvaikutteisiksi, että vaikuttaviksi tavoiksi pienentää lapsen käytösoireilua. (Rissanen 2022; Rissanen 2021.)

Taulukko 2. Yksilön kustannukset 23 vuoden ajanjaksolla ryhmittäin (Rissanen 2022)

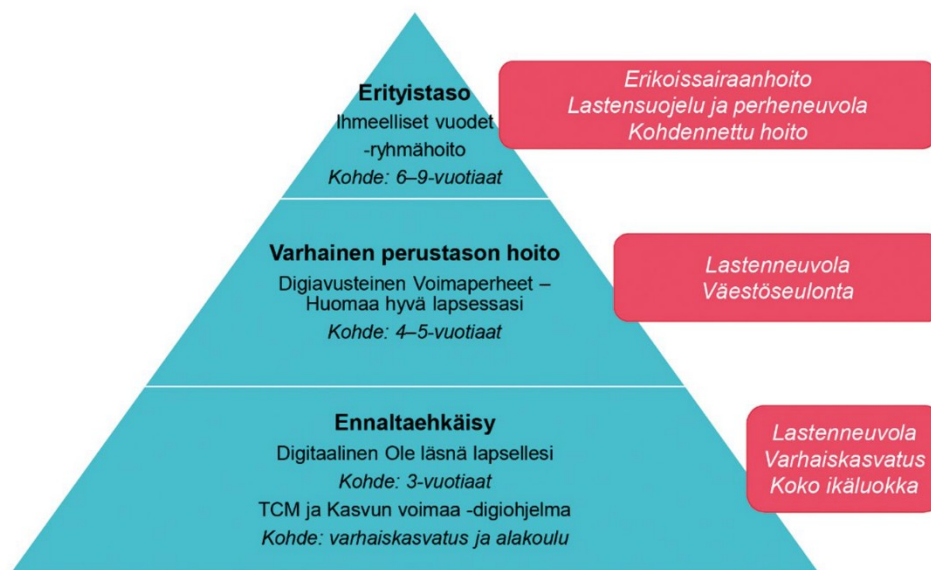
3.4 Käytöshäiriöiden ennaltaehkäisy ja psykososiaaliset hoitomuodot

Käypä hoito –suosituksen (2018) mukaan käytöshäiriöiden hoidossa psykososiaaliset hoitomuodot ovat etusijalla. Käytöshäiriöiden ennaltaehkäisyyn kuuluvat lapsen vuorovaikutus-, tunne- ja ongelmaratkaisutaitojen kehittäminen ja edistäminen. Lisäksi tarvitaan myönteisiä kasvatukseen keinoja ja -käytänteitä. Vanhemmuustaito-ohjauksen, sekä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tuen ja ohjauksen on todettu vähentävän lapsen käytösoireita. Tutkimusnäyttöön perustuvissa interventioissa keskeistä on kasvu ympäristön rakentaminen lapsen tai nuoren kehitystä tukevaksi positiivista käytöstä vahvistamalla. Rajoittamisen keinojen tulee olla rakentavia. Käytöshäiriöiden hoidossa on todettu, että eri ikäryhmissä toimivat erilaiset psykososiaalisen hoidon kohdentamistavat. Alle kouluikäisillä

vaikuttavinta on ollut vanhempainohjaus. Vanhemmilla lapsilla on todettu suurin hyöty olevan yhdistelmäinterventioista, joissa kuitenkin keskeistä on myös vanhempien ohjaaminen.

Käypä hoito - suosituksessa (2018) todetaan, kuinka käytöshäiriöiden tuloksellinen ehkäisy ja hoito vaativat useimmiten toimivaa yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon kesken. Lääkehoitoa tulee harkita vain, jos asianmukaiset psykososiaaliset hoitokeinot ja oheissairauksien hoito tai näiden yhdistäminen ei ole riittävää vaikeiden käytösoireiden vähentämiseksi. Käytöshäiriöiden hoito toteutetaan yksilöllisesti lapsen ja perheen, sekä tarvittavien yhteistyötahojen kanssa, kuten esimerkiksi terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja koulun kanssa. Psykoterapeuttisen hoidon kannalta on tärkeää tarkastella lapsen fyysistä, sosiaalista ja kulttuurista ympäristöä, koska ympäristön tuottamat paineet vaikuttavat myös oireiluun (Timonen 2018, 471). Pennanen (2024) kirjoittaa artikkelissaan neuropsykiatristen diagnoosien vuoksi kuntoutukseen hakevien määrän kasvaneen reilusti kymmenessä vuodessa. Erityisesti ADHD:n ja hyperkineettisten häiriöiden (esim. Käytöshäiriöt) vuoksi kuntoutukseen hakevien määrä on suuressa kasvussa, niin että lasten ja nuorten pääsyä kuntoutukseen on jouduttu rajoittamaan.

Lapsiin ja nuoriin kohdistetut psykososiaaliset menetelmät tulisi valita sen mukaan, että ne omaavat parhaan näytön menetelmän vaikuttavuudesta. Tästä ollaan lähes yksimielisiä eri toimijoiden puolesta, kuten esimerkiksi tutkijoiden, terveys- ja sosiaalialan ammattilaisten, sekä poliitikkojen. Näytöllä tarkoitetaan menetelmistä saatuja tutkimustuloksia, jotka on perusteltu teoreettisesti ja tieteellisesti. Vaikuttavilla menetelmillä tarkoitetaan niitä tutkimusnäyttöön perustuvia menetelmiä, joiden avulla on mahdollista vaikuttaa positiivisiin muutoksiin lapsen tai perheen elämässä. Menetelmien pohjalta, jotka omaavat vahvimman näytön, on myös laadittu käytösongelmien ennaltaehkäisy- ja hoidon malli (Kuvio 2), jonka tutkimus tulevaisuudessa voi tuoda hyvinvointialueille merkityksellistä tietoa käytösongelmien hoidon kehittämisen tueksi. (Kurki 2022.)

Kuvio 2. Portaittainen käytösongelmien ennaltaehkäisyn ja hoidon malli perustuu vahvimman vaikuttavuusnäytön saaneisiin menetelmiin (Kurki 2022)

3.5 Vanhemmuustaitointerventiot

Erilaiset vanhemmuustaitoihin kohdistetut perheinterventiot ovat tehokkaita ja ennalta ehkäisyn näkökulmasta merkityksellisiä keinoja vaikuttaa lapsen häiriökäyttäytymisen hoitoon (Puustjärvi & Repokari 2017). Vanhemmuustaitojen ohjauksessa hyödynnetään sosiaalisen oppimisen periaatteita ja kognitiivisen käyttäytymisterapian menetelmiä. Tärkeää on ymmärtävä ja jaksamista tukeva työote. Vanhemmuustaitointerventioissa käyttäytymiseen pyritään ensisijaisesti vaikuttamaan positiivisen vahvistamisen kautta. (Aronen & Sorsa 2018.) Lapsi, jolla on haasteita käytöksen kanssa, hyötyy johdonmukaisuudesta, selkeistä säännöistä ja toivotun käytöksen huomioimisesta. Ei-toivottuun käytökseen vaikutetaan aikuisen ohjauksen kautta ja lapsi oppii käyttämään vahvuuksiaan ja voimavarojaan tukenaan. Lapsen kanssa harjoitellaan uudenlaisia toimintatapoja ja taitoja. Lapsen onnistumisten huomiointi vaikuttaa vuorovaikutukseen myönteisesti. Rangaistuksiin perustuvat toimintatavat ja -menetelmät puolestaan lisäävät lapsen oireilua, eivätkä ole hyödyksi. (Puustjärvi & Repokari 2017.)

Tehokkain tapa muuttaa lapsen käytöstä toivottuun suuntaan on käytöksen myönteinen vahvistaminen. Positiivinen palautteen antaminen ja kehuminen auttavat lasta ymmärtämään, mitä häneltä odotetaan. Kehuminen on merkityksellisimpiä asioita, joita aikuinen kasvatuksellisesti lapselle antaa. Myönteinen palaute tuo myös toivon näkökulmaa lapsen elämään, sillä esimerkiksi aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi voi tuntea pelkoa siitä, ettei häntä osata auttaa. Kehujen ja myönteisen palautteen avulla lapsen itsetunto vahvistuu. Tämä kannustaa lasta yrittämään silloinkin, kun jokin asia ei mene toivotulla tavalla. Lapsi voi olla

ulospäin kovan ja haavoittuvan oloinen, mutta sisältä hauraan itsetunnon omaava lapsi. Tällainen lapsi kokee oman suoriutumisen ja osaamisen epävarmana. (Riihonen & Koskinen 2021, 176–179.)

Vanhemmuuden tukea lisäämällä on mahdollista auttaa perhettä tuen tarpeen varhaisvaiheissa. Vanhemmuuden tukea on mahdollista toteuttaa monin eri tavoin. Yhteinen tavoite on kuitenkin kasvattaa ja tukea vanhempien voimavaroja. Tärkeää on varhainen tuki ennen ongelmien syntyä tai heti niiden alussa ennen vaikeuksien kasaantumista ja kasvamista. Tällä hetkellä Suomessa on vain vähän tutkimustietoa vanhemmuuden tuen palveluiden vaikuttavuudesta. Kansainvälisesti vaikuttavuustutkimuksella on saatu kuitenkin positiivisia tuloksia varhaisen vanhemmuuden tuen merkityksestä. Tulokset ovat tukeneet erityisesti vaikutusta lasten käytöshäiriöoireilun hallintaan liittyen. (Rissanen ym. 2018.) Esimerkiksi 2013 julkaistu Brittiläinen NICE-hoitosuositus on vaikuttavuus ja asiantuntija-arvioidensa perusteella päättänyt suosittelemaan ensilinjan hoidoksi nimenomaan vanhempainohjausohjelmia lasten uhmakkuus- ja käytöshäiriöihin 3–11-vuotiaille. Vanhempainohjauksen vaikuttavuutta on selvitetty myös Cochrane-analyysissä vuonna 2013. Aineistossa esiintyi erityisesti Carolyn Webster-Strattonin Ihmeelliset vuodet ohjelma sekä Matthew Sandersin Triple-P (positive parenting program). Vertailussa nämä osoittautuivat vaikuttaviksi niin käytöshäiriö oireiden, kuin myös vanhempien stressin vähentäjänä. (Ranta ym. 2018, 165.)

Suomen LAPE-ohjelman (laajan lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman) tavoitteena vuoteen 2019 mennessä oli ennaltaehkäisevien palveluiden ja vanhemmuuden tuen vahvistaminen. Vanhemmuuden varhaisen tuen tavoite on tukea perhettä ja vanhempia jo ennen ongelmien syntymistä tai heti niiden varhaisvaiheessa vanhempien voimavaroja lisäämällä. Suomessa interventioista käytössä on vaikuttavuudeltaan todistettu Ihmeelliset vuodet sekä internetpohjainen Voimaperhe. (Rissanen ym. 2018.) Tutkimuksissa on havaittu, että vanhemmuusohjelmia pystytään siirtämään kulttuurista toiseen ilman isompia muutoksia. Lisää tutkimustietoa tarvitaan mielenterveysongelmien ja perheen heikon sosioekonomisen taustan vaikutuksesta. Näillä on arveltu olevan tehoa heikentävä vaikutus. Jatkossa olisi tärkeä selvittää vanhemmuusohjelmien pitkäaikaisvaikutuksia lapsen kehitykseen, sekä saada lisää tietoa siitä, miten huomioida perheiden yksilölliset tarpeet paremmin. (Pulkki-Råback ym. 2022.)

Viime vuosina kehitettyjen useiden lasten- ja perheiden tukemisen ohjelmien vuoksi, on toivottu Suomeenkin kansallisesti koottua tutkimustietoa lasten perusterveydenhuollossa käytettävien psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuustiedoista ja saatavuudesta kuten Norjassa ja Tanskassa. Suomessa Kasvun tuki -hanke aloitti työn näyttöön perustuvien ohjelmien sähköisen portaalin luomiseksi. (Karjalainen ym. 2016.) Kasvun tuki portaali arvioi

työmenetelmien vaikuttavuutta ja sovellettavuutta Suomessa käytössä olevista menetelmistä. Ilman kenttäkäyttöön juurruttamista, ei tutkitusti vaikuttavillakaan menetelmillä saada toivottuja tuloksia. Lyhyet hankkeet ovat usein implementaation eli menetelmän jalkauttamisen haaste. Tämän vuoksi lapsi- ja perhepalveluihin on pyritty luomaan pysyviä kansallisia rakenteita juurtumisen edesauttamiseksi. Mukaan lähteneiltä maakunnilta vaadittiin resursseja ja sitoutumista menetelmien juurruttamistyöhön LAPE-kauden jälkeenkin. (Laajasalo & Santalahti 2019.)

4 Ihmeelliset vuodet -ohjelmakokonaisuus

4.1 Ohjelman tausta

Ihmeelliset vuodet on alun perin kehitetty Washingtonin yliopiston vanhemmuuslinikalla tehdyn tutkimustyön pohjalta. Alkuperäinen tavoite tutkimustyöllä on ollut suunnitella tehokkaita hoito-ohjelmia perheille, joilla on vaikeasti hallittavia lapsia. Vuosien aikana on kuitenkin tutkittu ja työskennelty kaikenlaisten perheiden, kaikenlaisista ongelmista kärsivien lasten kanssa. (Webster-Stratton 2006, 22.) Ihmeelliset vuodet on psykologian professori Carolyn Webster-Strattonin kehittämä. Ohjelmaa kehittäessä on tehty lukuisia psykologisia tutkimuksia, lasten sosiaalsiin-, tunne-, ja opiskelutaitoihin sekä käytöshäiriöihin liittyen. Ohjelmaan kuuluu kolme osa-aluetta; vanhemmuusryhmät, ryhmänhallintamenetelmät ammattikasvattajille sekä ohjelmat lapsille. (rikoksentorjunta.fi.) Suomessa ohjelmaa toteutetaan eri puolilla maata niin lapsi- ja perhepalveluissa kuin erikoissairaanhoidossa. Ohjelma kuuluu vahvan näytön omaaviin ohjelmiin Suomessa. (Pulkki-Råback ym. 2022.) Ohjelmat perustuvat varhaiseen puuttumiseen ja tuovat esiin riski- ja suojatekijöiden merkittävän vaikutuksen käyttäytymisongelmien kehittymisessä (The incredible years 2024).

Ihmeelliset vuodet- ohjelma soveltuu THL:ssä 2014 tehdyn selvityksen perusteella hyvin Suomen olosuhteisiin. Ohjelmalle on kansallinen tarve ja se on perusteltavissa sosiaalipoliittisesti. Menetelmä on otettu Suomen työkentällä hyvin vastaan ja se on ollut käytössä jo vuosia. (Karjalainen & Santalahti 2019.) Ihmeelliset vuodet- ohjelmaa on alun perin juurrutettu Suomeen osana Lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelmaa 2017–2019. Tällöin ohjelmaa levitti Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö ja Mieli ry. Vuonna 2020 ohjelma siirtyi Turun yliopiston lastenpsykiatrian tutkimuskeskukseen, jonka kotipesätoiminnan tavoitteena on kehittää väestötason muutokseen tähtääviä vanhemmuusohjelmia. Vanhemmuusohjelmista tehdään tieteellistä tutkimusta, joissa tutkitaan ohjelmien vaikutuksia Suomessa. Ohjelmia pyritään kiinnittämään sosiaali- ja terveydenhuoltoon. (Pulkki-Råback ym. 2022.)

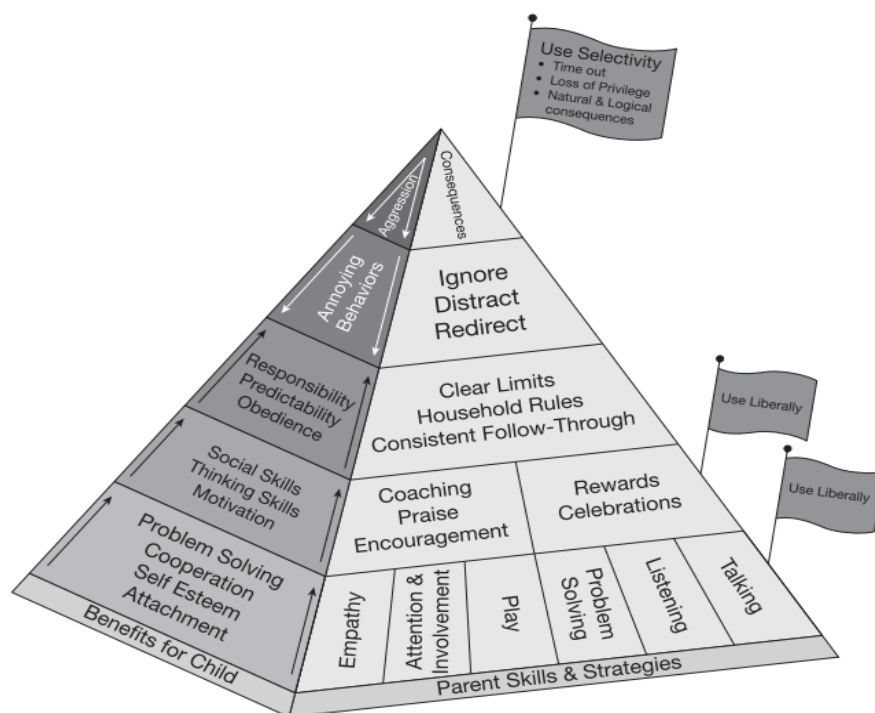
4.2 Ihmeelliset vuodet -vanhempainryhmät

Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmä on suunniteltu käyttäytymisen haasteiden ja käytöshäiriöiden ennaltaehkäisyyn ja hoitoon 3–12-vuotiaille lapsille. Ryhmän tavoitteena on lisätä myönteisiä kasvatustapojen menetelmiä, sekä auttaa vanhempia ymmärtämään lasten käytöshäiriöitä. Ryhmät toteutetaan vertaisryhmissä strukturoidusti ohjelman käsikirjapohjalta. Sisällössä korostetaan lapsilähtöisen leikin ja yhdessä tekemisen tärkeyttä, lapsen kehitystason ymmärtämistä ja lapsen kunnioitusta. Positiivisia kasvatustapojen strategioita, kuten

kehumista, sääntöjen luomista ja ennustettavia rutiineja tuodaan sisällössä vahvasti esiin. (Kasvun tuki 2016a.) Ihmeelliset vuodet- vanhemmuusohjelman tehtävänä on tukea ja vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, lapsen tunnetaitoja ja sosiaalisia taitoja. Vanhemmuusryhmän avulla opetellaan ei-toivotun käytöksen huomiotta jättämistä. Aggressiiviseen käyttäytymiseen vähentämiseksi opetellaan rauhoittumisen keinoja, sekä ikätasoon sopivien ja johdonmukaisten seuraamusten käyttämistä. Kehumisella ja sosiaalisilla palkinnoilla pyritään ehkäisemään lapsen ei-toivottua käytöstä. Tavoitteena on selkeyttää kodin rutiineja ja sääntöjä, opetella asettamaan selkeitä rajoja ja kiinnittämään huomiota näiden valvomiseen. (Lindberg ym. 2022.)

Vanhemmuusryhmiin on neljä erilaista opetussuunnitelmaa, lapsen kehitysvaiheen mukaan. Vauvaohjelma 4vko-9kk ikäisille, pikkulapsiohjelma 1–3-vuotiaille, esikouluohjelma 3–5-vuotiaille sekä kouluikäisten ohjelma 6–12-vuotiaille. Kehitykseen sopivia vanhemmuustaitoja korostetaan näissä kaikissa. Ryhmämuotoisia koulutusohjelmia suositellaan erityisesti vertaistuen ja oppimisen takia, mutta ohjelmiin on tehty myös kotipohjainen valmennus. Tätä voidaan tarjota vanhemmille, jotka eivät jostain syystä voi osallistua ryhmiin tai täydennyksenä ryhmäistunnoille. (Webster-Stratton 2016.)

Vanhemmuuspyramidilla (Kuvio 3) kuvataan ohjelman rakennetta. Se auttaa hahmottamaan vanhemmuuden välineitä ja tavoitteiden saavuttamista. Alaosassa pyramidia ovat usein käytetyt vanhemmuuden työkalut, joista muodostuu perusta lapsen emotionaaliselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Näitä ovat mm. myönteinen vanhemmuus, kommunikaatio, lapsijohteinen leikki. Vanhemmat oppivat käyttämään myös välineitä, joilla tukea lapsen itsesäätelyä ja tunteiden hallintaa. Pyramidin seuraavalla tasolla vanhempia ohjataan käyttämään myönteistä palautetta, kannustimia ja kehumista. Seuraavaksi käydään läpi kotisääntöjen ja ennustettavien rutiinien luomista ja johdonmukaisten seurauksien käyttämistä. Pyramidin yläosassa opetetaan vähemmän käytettäviä vanhemmuuden välineitä, joilla pyritään vähentämään lapsen epätoivottua käytöstä, kuten huomiotta jättäminen ja uudelleenohjaaminen. Viimeisenä huipulla on seuraamukset, kuten aikalisä, jolla pyritään rauhoittumiseen. Ohjelman lopussa vanhemmat ohjataan palaamaan pyramidin pohjalle myönteisiin ja ennakoiviin strategioihin, joilla lasta opetetaan ongelmanratkaisuun ja itsesäätelyyn. Näin vanhemmilla on työkalut selviytyä haastavista, mutta väistämättömistä konflikteista lastensa kanssa. Pyramidin huipun välineet toimivat vain silloin, kun positiivinen perusta on rakennettu turvallisiksi ja vankaksi. (Stratton-Webster 2016.)

Parenting Pyramid®

The Incredible Years
Parents, Teachers, and Children Training Series

Kuvio 3. Vanhemmuuspyramidi (Webster-Stratton 2016)

4.3 Tutkitusti vaikutuksellinen

Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusohjelmasta löytyy yli kymmenen eurooppalaista tutkimusta. Lähes kaikissa tutkimuksissa vanhemmat arvioivat käytösongelmien vähentämisen kannalta menetelmän tavallisia tukitoimia tehokkaammaksi. Useassa tutkimuksessa oli myös havaittu tulosten olleen pysyviä 12-18kk seurannan jälkeen. (Karjalainen ym. 2016.)

Axberg & Broberg (2012) ovat tutkineet Ihmeelliset vuodet- vanhemmuusohjelman vaikuttavuutta Ruotsissa käyttäen satunnaisotantaa. Tulokset osoittivat Ihmeelliset vuodet -ohjelman vaikuttavan positiivisesti lasten häiriökäyttäytymiseen. Vanhemmuusryhmän eduksi näkyi tilastollisesti merkittävä ero verrattuna ryhmään, joka ei ollut osallistunut vanhemmuusryhmään. Vuoden seurannassa vaikutukset näyttivät olevan pysyviä, ja niiden nähtiin jossain määrin siirtyvän myös kouluun. Äidit raportoivat ryhmän tukeneen merkittävästi vanhemmuutta. Mukana olleet äidit ottivat ohjelman hyvin vastaan ja arvostivat sitä.

Norjassa Ihmeelliset vuodet -ohjelman vaikuttavuutta on tutkinut Larsson ym. (2009) Tutkimukseen osallistui 127 norjalaista 4–8-vuotiasta lasta, joilla oli todettu uhmakkuus- ja käyttäytymishäiriöitä. Arvioinnit tehtiin alkuvaiheessa, ohjelman jälkeen sekä vuoden seurannan jälkeen, käyttäen mittareita ja haastatteluja. Vertailua tehtiin Ihmeelliset vuodet- ryhmään

osallistuneiden, IV- ryhmän ja terapian yhdistelmään osallistuneiden sekä odotuslistalla olevien välillä. Hoidon jälkeen molemmissa aktiivisen hoidon ryhmissä lasten käytösongelmat olivat vähentyneet, toisin kuin odotuslistan lapsilla. Kahden eri hoitoryhmän välillä erot olivat hyvin pieniä. Kahdella kolmasosalla lapsista käytös ilmeni normaalina hoidon jälkeen, eivätkä enää vuoden seurannan jälkeen saaneet diagnoosia käyttäytymisensä perusteella. Hoidon jälkeen vanhemmat käyttivät enemmän positiivisia kasvatustrategioita ja ankara ja epä johdonmukainen kurinpito väheni. Äitien kokema stressi myös väheni hoidon myötä. Tutkimuksen tulosten myötä vanhempien ohjauksen tarjoaminen nähdään erittäin tärkeänä käyttäytymisongelmaisten lasten vanhemmille. Tutkimus laajentaa ja tukee muita Ihmeelliset vuodet- ohjelmasta tehtyjä kontrolloituja tutkimuksia.

Suomessa Ihmeelliset vuodet ohjelmasta on tehty mm. BIKVA- arviointi Pohjois-Pohjanmaan lastensuojelun kehittämisyksikössä. Arvioijina toimivat Montonen & Aspelin (2009). Bikva- arvioinnissa korostetaan nimenomaan käyttäjien roolia. Tietoa on kerätty pääasiassa ryhmähaastatteluilla. Tulokset tässä arvioinnissa ovat hyvin samansuuntaisia muiden tutkimusten kanssa. Vanhemmat kokivat arjen lasten kanssa helpottuneen ja ohjelma koettiin konkreettiseksi ja kaikille vanhemmille sopivaksi. Monet vanhemmista kokivat ajattelevansa asioita positiivisemmin, eikä aina ongelmien kautta. Kehitysehdotuksena BIKVA-arvioinnissa vanhemmat olivat tuoneet mm. vapaan keskustelun merkityksen, sille vanhemmat kokivat jääneen liian vähän aikaa. Myös toimiminen oman väsymyksen ja vihan kanssa oli teemana jäänyt käsittelemättä, jota vanhemmat jäivät kaipaamaan. (Montonen & Aspelin 2009.)

Karjalainen (2021) on myös tehnyt väitöskirjatutkimuksen Ihmeelliset vuodet ohjelman vaikutuksista lasten käytösongelmiin ja vanhempien hyvinvointiin lastensuojelussa sekä muissa perheiden tukipalveluissa. Tutkimukseen sisältyi myös pitkän aikavälin tehokkuuden tutkintaa kotona ja koulussa. Tulokset käytösongelmiin olivat positiivisia lyhyen aikavälin tutkimuksessa. 12kk jälkeen muutokset eivät olleet enää ilmeisiä ja kotona näkyviä muutoksia ei havaittu päivähoitossa ja koulussa. Karjalainen & Santalahti (2019) ovat myös selvittäneet ihmeellisten vuosien ohjaajien kokemuksia ja kartoittaneet ohjelman levinneisyyttä. Tutkimuksen mukaan ohjelma on levinnyt suurimmaksi osaksi Etelä-Suomessa. Tuen tarpeen omaavat ovat eriarvoisessa asemassa avun saannin suhteen.

IV- ohjelmasta on tehty myös opinnäytetöitä mm. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta sekä ainakin yksi opinnäytetyö vanhempien näkökulmasta. Ohjelman vaikuttavuutta on siis tutkittu laajasti ja erilaisissa ympäristöissä. Tulokset kaikissa tutkimuksissa on kuitenkin samansuuntaisia, Ihmeelliset vuodet- ohjelmalla on saatu merkittäviä ja

positiivisia tuloksia vanhemmuuden tukemisessa sekä lasten häiriökäyttäytymisen vähentämisessä.

Tällä hetkellä Ihmeelliset vuodet- ohjelman kansallinen kotipesätoiminta sijaitsee Turun yliopiston lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksessa, josta käsin myös kansallista käyttöönotto eli implementaatio tutkimusta tehdään. Tavoitteena tutkimuksella on tutkimusnäyttöön perustuvan tiedon sekä palvelujärjestelmän kehittämiseen tarkoitettujen työkalujen tuottaminen. Tutkimus on tiettävästi ainutlaatuinen maailmanlaajuisestikin. Turun yliopistossa seurataan myös menetelmä osaamista kansallisen osaajarekisterin kautta. Osatutkimuksena tehdään myös vanhemmuusryhmien tutkimusta, johon kaikkia vuosina 2021–2025 ryhmään osallistuvia vanhempia pyydetään osallistumaan. (Turun yliopisto.)

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen tutkimus oli mielestämme oikea lähestymistapa opinnäytetyöllemme, sillä halusimme selvittää vanhemmuusryhmään osallistuvien vanhempien kokemuksia ja näkemystä vanhemmuusryhmän konkreettisista hyödyistä ja mahdollisista kehittämistarpeista. Halusimme näin saada mahdollisimman yksityiskohtaisen ja syvän näkemyksen aiheesta vanhempien näkökulmasta.

Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimuksella tavoitteena on saada selville tutkimuksen kohteena olevien ihmisten kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa huomio kiinnittyy ihmisten näkökulmien selvittämiseen ja ymmärtämiseen tarkasteltavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita niistä merkityksistä, joita ihmiset tutkimuksen kohteelle antavat. Laadullinen tutkimus on kiinnostunut ihmisten kokemuksista, ajatuksista ja tunteista ilmiöön liittyen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään saamaan yksityiskohtaista ja arvokasta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2020.)

Laadullisen tutkimuksen avuksi ja tueksi on kehitetty erilaisia menetelmiä, joiden pyrkimys on helpottaa tutkimuksen tekemistä ja päästä lähelle ihmisten kokemuksesta ilmiöstä. Menetelmien avulla voidaan lähestyä tutkimuksen aihetta ja saada vastauksia tutkimuskysymyksiin. Menetelmille yhtäläistä on induktiivisuus eli laadullinen tutkimus, joka pyrkii tekemään johtopäätöksiä aineistosta käsin. Aineiston hankinnassa käytetään yleensä yksilö- ja ryhmähaastatteluja, dokumenttiaineistoja ja havainnointia. (Puusa & Juuti 2020.)

Laadullisessakin tutkimuksessa teoriaosuudella on ilmeinen merkitys. Se on tarpeen mm. etiikan ja luotettavuuden hahmottamisessa. Keskeiset käsitteet ja niiden välistä merkitystä kuvataan nimenomaan viitekehyksessä. Viitekehys muodostuu metodologista eli menetelmäopista sekä jo olemassa olevasta tiedosta tutkittavaan aiheeseen liittyen. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Näkökulma ohjaa tutkimusprosessia. Pidimme tutkimuksemme näkökulmana erityisesti kokemuskäsitteitä, jonka tarkoituksena ei ole objektiivinen tieto vaan tuoda esiin tutkittavien kokemuksia. (Jokinen.) Kokemusten avulla havainnoimme ryhmän vaikutuksia yksilötasolla, havainnot ovat hyödynnettävissä ryhmien jatkoa suunniteltaessa.

5.2 Aineiston keruu

Laadullisella tutkimuksella on erityisasema tieteenfilosofiassa, sillä toisen subjektiivisia näkemyksiä ja kokemuksia voi olla vaikea tulkita. Laadullisen tutkimuksen kohteet ovat aktiivisia toimijoita ja muokkaavat sosiaalista todellisuuttaan, näin ollen ihmisten toiminnot

konteksteissa voivat vaihdella ja voi olla haasteellista ymmärtää niitä. Käsiteherkkyytensä vuoksi on syytä pitää mielessä aineistoa hankkiessa, että käsitteet saattavat ohjata tutkijan havaintoja. Aineistonkeruu laadullisessa tutkimuksessa on vuorovaikutusta tutkimuksen kohteina olevien kanssa. Tutkija voi kontrolloida kehystä ja kysyttäviä kysymyksiä, mutta siitä huolimatta tulisi tiedostaa, ettei hänellä ole ymmärrystä kohteena olevien sosiaalisesta todellisuudesta. (Puusa & Juuti 2020.)

Aineiston opinnäytetyöhömme keräsimme Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmän osallistujilta, joka järjestettiin Keusoten perhekeskuspalveluiden toimesta. Ryhmä kokoontui syyskuu- joulukuun 2023 välillä yhteensä 14 kertaa. Aineiston keruu tapahtui vapaaehtoisella paperisella kyselylomakkeella, jonka vanhemmat täyttivät anonymisti kotona, niin halutesaan.

Valitsimme opinnäytetyöhömme paperisen kyselylomakkeen avoimin kysymyksin, joiden etuna on, etteivät ne ehdota vastauksia vaan antavat vastaajille mahdollisuuden ilmaista omin sanoin kokemuksiaan. Avoimet kysymykset myös osoittavat vastaajien tietämystä ja tunteiden voimakkuutta asiaan liittyen. Kyselylomaketta laatiessa on tärkeää kiinnittää huomiota kysymysten suunnitteluun, sillä näin voidaan vaikuttaa tutkimuksen onnistumiseen. Lomaketta tehdessä kysymysten määrä, järjestys ja selkeys ovat osa onnistuneen lomakkeen laadintaa. Kaksoismerkityksiä ja tulkinnanvaraisuutta kysymyksissä tulisi välttää. Myös sanavalinnat vaikuttavat vastaajaan. Kysymykset tulisi muotoilla niin, että ne eivät johdattele vastaajaa. Lyhyet, selkeät kysymykset ovat pitkiä parempi valinta. Kysymykset voidaan muotoilla avoimiksi, monivalinta- tai skaaloihin perustuviksi kysymystyypeiksi. (Hirsjärvi ym.2015, 198–20; Valli 2018, 93.)

Kyselylomakkeessa oli kahdeksan avointa kysymystä, joiden avulla pyrittiin selvittämään vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Kysymykset muotoiltiin niin, että vastaukset olisivat ryhmää ja kokemuksia kuvailevia. Kysymykset käytiin ennakkoon läpi myös ryhmänvetäjien kanssa, jotka kokivat kysymysten olevan ryhmän teemoihin sopivia. Koimme kyselylomakkeen henkilökohtaista haastattelua paremmaksi tavaksi, sillä näin vanhemmat sekä heidän lapsensa jäivät anonymiksi, joka mahdollisesti teki vastaamisesta helpompaa ja edesauttoi rehellistä tunteiden ilmaisua. Paperisen lomakkeen koimme tilanteessamme tavoittavan vanhemmat paremmin kuin sähköinen kysely. Sähköisen kyselyn täyttäminen olisi voinut helposti unohtua, kun paperisen vanhemmat pystyivät rauhassa täyttämään kotona ja palauttamaan ryhmään tullessaan.

Ryhmän vetäjät antoivat toimittamamme kyselyn (liite 2.) vanhemmille kirjekuussa. Kyselyn mukana oli saatekirje (liite 1.) sekä tietosuojailmoitus (liite 3), jossa kerroimme opinnäytetyöstämme ja aineiston käsittelystä. Vanhemmilla oli 2 viikkoa aikaa palauttaa kysely,

ryhmän viimeiseen kokoontumiskertaan mennessä. Vanhemmat palauttivat kyselyn sulje-
tuissa kuorissa. Aineisto haettiin myöhemmin ryhmän ohjaajien toimistolta. Aineisto kerätiin
tavalla, joka suojasi vanhempien anonymiteettiä, eikä vastauksia voida liittää opinnäytetyön
tekijöiden eikä ryhmän vetäjien toimesta keneenkään vastaajista. Vastaajilta ei myöskään
kysytty mitään tunnistettavaa tietoa heidän lapsistaan.

5.3 Aineiston analyysi

Tarkoituksena aineiston analyysillä laadullisessa tutkimuksessa, on luoda aineistoon sel-
keyttä. Aineisto pyritään tiivistämään sen sisältämää informaatiota kadottamatta. Kvalitatiivisia
aineistoja analysoidessa tulisi muistaa, että teksti on aina yksi näkökulma aiheesta. Avaamalla
yhtä näkökulmaa, voi samalla sulkea toisen. Analyysitapoja kvalitatiiviselle ai-
neistolle on useita ja niitä myös jatkuvasti kehitetään. Tekniikkana voi käyttää esimerkiksi
teemoittelua, tyypittelyä tai sisällönerittelyä. Käytännössä tavat usein sekoittuvat toisiinsa,
eikä niitä voida selvärajaisesti erottaa. Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin teemoja,
jotka valaisevat tutkimusta, teemojen esiintymistä voidaan vertailla ja nostaa esiin keskeiset
aiheet. Aineistoa voi pelkistää usealla eri tavalla. Tulkintaa voidaan esimerkiksi perustella
tekstikatkelmalla ja lainauksella voidaan elävöittää tekstiä. Tyypittelyssä aineisto ryhmitel-
lään samankaltaisten tarinoiden ryhmäksi, huomiota voidaan kiinnittää myös tyypillisestä
poikkeaviin vastauksiin. Sisällönerittelyssä tekstin sisältöä kuvataan kvantitatiivisesti. Voi-
daan esimerkiksi tehdä mittauksia siitä, montako kertaa jokin asia aineistossa esiintyy. (Es-
kola & Suoranta 2014, 137, 159-163.)

Sisällönerittely ja sisällönanalyysi kuvataan monessa lähteessä synonyymeiksi toisilleen.
Tuomi & Sarajärvi (2018.) tuovat kuitenkin kirjassaan esiin havainnon sisällönanalyysin kah-
desta eri merkityksestä. Analyysillä, jolla tekstin sisältöä kuvataan kvantitatiivisesti, tarkoi-
tetaan sisällön erittelyä. Dokumenttien sanallisen sisällön kuvaamista taas kutsutaan sisäl-
lönanalyysiksi. Sisällönanalyysi kertoo näin ollen tarkempaa tietoa. Analysoidessa laadul-
lista aineistoa pyritään lisäämään informaatioarvoa, selkeyttämällä ja yhtenäistämällä ai-
neistosta saatua informaatiota. Aineisto hajotetaan ensin osiin, käsitteellistämisen jälkeen
se kootaan uudella tavalla loogisen päättelyn ja tulkinnan avulla. Aineistolähtöiseen eli in-
duktiiviseen analyysiin kuuluu redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely ja abstr-
ahointi eli käsitteiden luominen.

Käytimme aineiston käsittelyyn sisällönanalyysiä sekä tekniikkana teemoittelua. Aineiston
saatuamme aloitimme analysoinnin lukemalla kysymyslomakkeet tarkasti läpi useaan ker-
taan, keskustellen aineistosta yhdessä tekijöiden kesken. Kirjoitimme vastaukset puhtaaksi
sanasta-sanaan kysymyksittäin erillisille lomakkeille, niin että saman kysymyksen

vastaukset olivat kaikki allekkain. Tällä helpotettiin vastausten keskinäistä vertailua. Vastajaat eroteltiin toisistaan aakkostamalla. Vastaja a, vastaja b jne. Vastaukset pelkistettiin ja niistä nostettiin esiin usein toistuvia teemoja sekä verrattiin vastauksia myös aiemmin tutustumiimme tutkimuksiin.

Järjestimme vastaukset tyypeittäin samankaltaisiin ryhmiin, sekä tarkastelimme mahdollisia ryhmästä poikkeavia vastauksia. Teimme myös mittauksia usein esiintyvistä aiheista, kuten kuinka moni suosittelisi ryhmää muille ja vertaistuen merkityksestä. Aineistoa pyrittiin katsomaan mahdollisimman objektiivisesti, asettamatta minkäänlaisia oletuksia perustuen käsittelemäämme teorian tietoon. Lopuksi jaoin vastauksia sen mukaan, vastasivatko ne tutkimuskysymyksiimme.

6 Tulokset

6.1 Vanhempien odotukset vanhemmuusryhmästä

Vanhemmuusryhmään osallistui yhteensä 12 vanhempaa, joille jokaiselle jaettiin oma kyselylomake riippumatta siitä, olivatko he samasta perheestä. Vastauksia palautui 9 kappaletta. Vastausprosentti oli näin ollen 75 %. Lomakkeista yksi palautui puoliksi täytettynä, vastaaja oli täyttänyt 4 ensimmäistä kysymystä. Lomake päätettiin kuitenkin ottaa mukaan tuloksiin. Vastaajista tai heidän perheistään ei kerätty mitään taustatietoja tai kysytty syytä osallistua ryhmään.

Ensimmäiseksi kysyimme kyselyyn osallistujilta heidän odotuksiaan ryhmän suhteen. Heiltä nousi toiveeksi konkreettisen tuen saaminen omaan vanhemmuuteen ja lapsen haastavaan käyttäytymiseen. Vanhemmat toivoivat käytännön vinkkejä ja keinoja arkeen sekä vertaistukea. Yhdeltä vanhemmalta nousi esiin myös yhteistyön vahvistaminen toisen vanhemman kanssa. Yksi osallistuja ei osannut nimetä odotuksiaan ryhmän suhteen.

Odotin vertaistukea muilta samassa tilanteessa olevilta. Käytännön vinkkejä haastaviin tilanteisiin. Omien toimintatapojen muutosta.

Toivoin saavani apua vilkkaan lapsen haasteisiin. Keskittymisen tukemiseen, rauhallisempaan käytökseen(raivokohtaukset), impulsiivisuuteen.

Katsotaan mitä täältä löytyy.

6.2 Vanhempien kokemus ryhmän kautta saadusta tuesta

Vastaajista kuusi kertoi saaneensa konkreettisia keinoja ja vinkkejä vanhemmuuden tueksi. Vanhemmuusryhmä koettiin kannustavana ja sen koettiin lisäävän positiivista vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä. Ryhmä opetti vanhemmille rajojen asettamista ja kykyä katsoa lapsen käytöstä eri näkökulmista. Kotitehtävät ja käytännön harjoitukset koettiin pääosin hyväksi, yhdessä vastauksista todettiin kotitehtäviä olleen liikaa. Osallistujista kaikki nostivat vastauksissaan esiin vertaistuen merkityksen. Ryhmässä keskustelu ja kokemusten vaihto nähtiin arvokkaana. Ryhmä tuki vanhempien omaa jaksamista arjessa.

Opettanut rauhallista käyttäytymistä. Vertaistuki on ollut tärkeää jos ei jopa parasta. Viikkosoitot ohjaajilta oli tärkeitä. He tsemppasivat, ohjeistivat ja kannustivat.

Laittanut ajattelemaan omaa käytöstään ja sen vaikutusta lapsiin.

Keinoja lisätä haluttua käytöstä, keinoja puuttua huonoon käytökseen. Tukea ja vahvistaa lasta. Rajata lasta turvallisesti. Tukenut omaa jaksamista ja yhteistyötä toisen vanhemman kanssa.

Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen vahvistaminen näkyi parempana yhteistyönä, yhteisen ajan lisääntymisenä ja yhdessä tekemisenä. Lapsen ja vanhemman välisen suhteen koettiin parantuneen ryhmästä saadun ohjauksen ansiosta. Yhteistyö lapsen ja vanhemman välillä tehostui. Vanhemmat kokivat oman käytöksensä muuttuneen myönteisemmäksi ja rauhallisemmaksi, jolla on ollut suora vaikutus lapsen käyttäytymiseen. Vastauksissa kävi ilmi, että eteneminen oppien mukaan ei ollut aina suoraviivaista, mutta yleisesti ottaen kehitys perheiden arjessa oli myönteistä. Yhteinen aika oli lisääntynyt monessa perheessä. Yhdessä vastauksista kerrottiin kodin ilmapiirin rauhoittuneen.

Vuorovaikutus on parempaa kuin ennen. Keskitytään enemmän hyvään. Enemmän panostan nykyisin siihen, että minulla on riittävästi lapselle omistettua erityistä yhteistä aikaa.

Vietän lasten kanssa ilolla yhteistä aikaa (ennen se oli väkisin puurtamista) Pyyntö ja käskyt toimii paremmin.

Positiivista vuorovaikutusta lapsen kanssa, ongelman ratkaisu kykyä, malttia, lempeyttä, rajojen asettamista.

Kysyimme erikseen, millaisia oppeja vanhemmat ryhmästä olivat saaneet. Vanhemmat kokivat ymmärtävänsä lasta ja tämän haastavaa käyttäytymistä paremmin. Useissa vastauksissa korostui myönteisen käytöksen huomiointi ja kehujen sekä positiivisen palautteen lisääminen. Vanhemmat kokivat saaneensa ymmärrystä lapsen käyttäytymiseen ja oppivat jättämään huomiotta lapsen huonoa käytöstä. Lasten kanssa oli opittu käyttämään myös tarkoituksenmukaisia seuraamuksia, kuten rauhoittumispaikkaa. Ryhmä kannusti lapsijohtoiseen leikkiin ja lisäsi vanhempien ymmärrystä sen merkityksestä. Yhteisen ajan merkitys korostui myös näissä vastauksissa. Ryhmä tuki vanhemman oman käytöksen hallintaa ja itsehillintää.

Eryteisesti yhteisen ajan merkitys, lapsijohteisuus leikeissä, kehumisen suuri taika ja tilanteet, joissa huomiotta jättäminen on tehokkain keino päästä yli ja eteenpäin.

Positiivista kannustusta olen lisännyt paljon (luulin jo tekeväni sitä aikaisemmin tarpeeksi.) Huomiotta jättäminen, rauhoittumispaikka (jäähy) ja seuraamus, kaikkea huonoa käytöstä ei tarvitse kieltää.

6.3 Vanhempien ajatuksia odotusten täyttymisestä

Vastaajista kaikki, pois lukien yksi tyhjäksi jätetty vastaus, kertoivat omien odotusten toteutuneen hyvin. Vastaajista kaksi kertoi omien odotustensa jopa ylittyneen. Myös he, joilla ei ollut aluksi odotuksia ryhmän suhteen, kokivat tyytyväisyyttä ryhmään. Tämänkin kysymyksen kohdalla esiin nousi vanhempien tyytyväisyys arjen helpottumiseen, keinojen lisääntymiseen sekä vanhempien oman jaksamisen kasvamiseen. Vanhemman oma jaksaminen ja kodin ilmapiiri oli parantunut vastaajista neljällä. Haastavia tilanteita oli kotona vähemmän.

Tosi hyvin. Arki sujuu lasten kanssa helpommin. Päivät on myös henkisesti helpompia, koska lasten kanssa sujuu asiat paremmin. On myös oma ajattelutapa muuttunut.

Odotukset enemmänkin kuin toteutuivat. Tämä ryhmä on ollut äärimmäisen arvokas ja antanut paljon enemmän kuin osasin odottaa. Tuntuu, että olemme saaneet keinot rakentaa paljon sujuvampi ja onnellisempi perhe-elämä ja hyvä suhde lapsiin nyt ja heidän kasvaessaan.

Vastaajista kahdeksan (yksi tyhjä) kertoi voivansa suositella ryhmää muille vanhemmille, yksi kertoi jo suosittelleensa. Yksi vastaus korosti, että ryhmä pitäisi olla saatavilla, ellei jopa pakollinen jokaisen pienen lapsen vanhemmalle. Vanhemmat kertoivat ryhmän vaativan sitoutuneisuutta ja aktiivisuutta. Sitoutumista ja osallistumista tuki koko ryhmälle järjestetty lastenhoito, tämä mahdollisti molempien perheen vanhempien osallistumisen ryhmään.

Suosittelen. Vaatii tosin hieman panostamista ja omaa aktiivisuutta melko paljon, hieman jopa itsetutkiskelua. Pitää olla vastaanottavainen ja rehellinen itselle.

Kurssi oli yllättävän pitkä ja vaatii todellakin sitoutumista. Todellakin kaiken vaivan arvoinen!

Voin suositella ihan jokaiselle vanhemmalle, jokainen saa varmasti ryhmästä apua.

Vertaistuen oli yksi vastaajista nimennyt toiveeksi jo odotuksissaan. Vertaistukea koki ryhmästä saaneensa kaikki, yhtä tyhjää vastausta lukuun ottamatta. Vanhemmat kokivat vertaistuen olleen merkityksellistä ja tärkeää. Vertaistukea kuvailtiin jopa ryhmän parhaaksi osaksi. Ryhmää kuvailtiin aktiivisena, avoimena ja luottamuksellisena. Vastaajat kokivat yhteisen keskustelun ja tilanteiden läpikäymisen tärkeäksi. Tuen ja avun saaminen toisilta koettiin merkitykselliseksi. Yhteydenpidon uskottiin jatkuvan ryhmän jälkeenkin. Vastauksista nousi esiin, että omaa oloa helpotti nähdä toisia samassa tilanteessa. Tämä auttoi

normalisoimaan omaa perhetilannetta. Yhteiselle keskustelulle ja asioiden jakamiselle oli toivottu enemmän aikaa, koska sen anti oli niin suurta.

Odotukseni ovat toteutuneet hyvin. Olen saanut uusia, erilaisia näkökulmia selvitä haastavista tilanteista. Ryhmän vertaistuki on ollut odotukset ylittävää.

Vertaistuki oli parasta ja tosi tärkeää. Hieno huomata, että on muillakin ongelmia. Monesti jopa suurempia mitä meillä. Hieno saada tukea ja apua muilta. On myös hienoa kun saa olla toisille avuksi. Keskenään juttelua olisi saanut olla enemmän.

Vertaistuella on ollut todella suuri merkitys. Ryhmän avoimuus ja luottamuksellinen ilmapiiri on antanut mahdollisuuden jakaa kipeitäkin asioita.

Ihan mahtava ryhmä ja hyviä keinoja lapsen kasvatukseen.

7 Yhteenveto

7.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää vanhempien kokemuksia Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen (Keusote) perhekeskuspalveluiden Ihmeelliset vuodet - vanhemmuusryhmästä. Halusimme selvittää vanhemmuusryhmän vaikutuksia perheen arkeen ryhmään osallistuneiden vanhempien kokemusten pohjalta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa lisää ymmärrystä Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmien myönteisestä vaikutuksesta kasvatuksen tukena, sekä osoittaa interventtioiden toimivuus yhtenä tuen muotona perheiden kanssa tehtävän auttamistyön näkökulmasta.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksemme olivat:

1. Millaista tukea vanhemmat ryhmästä saavat?
2. Miten vanhemmuusryhmä vastasi perheiden tarpeisiin?

Kyselyn kautta saamamme tulokset ovat hyvin samankaltaisia jo tehtyihin tutkimuksiin verrattuna. Vastauksissa toistuivat samanlaiset teemat ja aihepiirit kuin aiemmin esiin nostamissamme tutkimuksissa. Esimerkiksi BIKVA-arvioinnissa vanhemmat olivat kokeneet arjen helpottuneen ja positiivisuuden lisääntyneen (Montonen & Aspelin 2009). Tämä nousi esiin myös opinnäytetyömme tuloksissa.

Karjalaisen (2021) väitöskirjassa myönteiset kasvatustavat lisääntyivät ja lasten käyttäytyminen väheni. Opinnäytetyömme tulosten perusteella voidaan nähdä samankaltaisia tuloksia. Vastauksista voidaan päätellä, millaista tukea vanhemmat ovat ryhmästä saaneet. Vastajaat kokivat ryhmän myönteisenä ja voimauttavana. Vastauksista tulee ilmi, kuinka ryhmän myötä vanhemman oma käyttäytyminen muuttui. Vanhemmat oppivat rauhoittumisen ja itsehillinnän keinoja. Tällä oli suora vaikutus lapsen käyttäytymiseen ja vanhemman ohjauksen vastaanottamiseen. Vastausten pohjalta voi todeta ryhmän auttaneen vanhempaa ymmärtämään lapsen käytöstä ja tunteita. Ryhmän myötä osallistujien ongelmanratkaisukyvyyn ja tiedonmäärän voidaan katsoa lisääntyneen. Vanhemmat saivat kannustusta ja uskoa omaan vanhemmuuteen. Vertaistuki oli kaikille vastanneille merkityksellistä.

Myönteisen vuorovaikutuksen lapsen ja vanhemman välillä voidaan todeta lisääntyneen kuten myös Larssonin (2009) tutkimuksessa näytti tapahtuneen. Kaikki vastaajat nostivat esiin, että lapsen haastava käyttäytyminen on vähentynyt ryhmän myötä. Vanhemmat saivat keinoja puuttua lapsen huonoon käytökseen. Vastausten perusteella voidaan päätellä, että rajojen asettaminen, lapsen huonon käytöksen huomiotta jättäminen ja vanhemman

rauhallisuus lapsen tunnereaktioihin on saanut aikaan positiivisia vaikutuksia lapsen käyttökseen.

Vastauksista käy ilmi, miten positiivisen vahvistamisen lisääminen ja ymmärtäminen auttoivat estämään tilanteiden kehittymistä vaikeammiksi. Positiivisen vuorovaikutuksen merkitys korostui ryhmän myötä ja auttoi vanhempaa keskittymään enemmän hyvään. Vanhemmat vaikuttavat ymmärtäneen kehujen myönteisen vaikutuksen lapseen. Vanhemman ja lapsen välinen yhteistyö näytti parantuneen ja leikin merkityksen ymmärrys lisääntyneen. Samat teemat nousivat esiin Karjalaisen ja Santalahden (2019) selvityksessä ohjaajien kokemusten pohjalta.

Toisena tutkimuskysymyksenä kysyimme miten vanhemmuusryhmä vastaa perheen tarpeisiin. Vertaamalla vanhempien odotuksia ryhmästä suhteessa toteutuneisiin kokemuksiin, voidaan todeta, että ryhmä on kokonaisuudessaan onnistunut ja vastannut perheiden tarpeisiin, osalla jopa ylittänyt odotukset. (Taulukko 3)

Taulukko 3. Miten odotukset ryhmästä toteutuivat?

Ryhmän voidaan katsoa tuoneen vanhemmille kokemuksen kuulluksi tulemisesta. Emme kysyneet vanhemmilta suoraan syytä ryhmään osallistumiseen, vastauksista voidaan kuitenkin tehdä päätelmiä perheiden tarpeista. Vastauksissa näkyy lapsen käyttösoireilu ja vanhempien keinottomuus konfliktitilanteissa. Ryhmä vaikuttaa antaneen vanhemmille konkreettisia välineitä puuttua lapsen huonoon käyttökseen, sekä antaneen uusia näkökulmia perheensä tilanteeseen ja omaan vanhemmuuteen. Vastauksista voidaan päätellä, että ryhmässä olisi ollut tarvetta saada vielä enemmän aikaa yhteisille keskusteluille ja arkitilanteiden läpikäymiselle. Sama toive nousi esiin myös Montosen ja Aspelinin (2009) arvioinnissa.

Tuloksissamme tuli esiin, että ryhmässä koettiin välillä kiireen tuntua ja oppikirjamainen eteneminen häiritsi avointa keskustelua. On kuitenkin pääteltävissä, että vanhemmat kokivat ohjaajien tuen ja kannustuksen tarpeellisena tukena myös ryhmätapaamisten välissä. Vertaistukeen ryhmässä vaikutettiin olleen erityisen tyytyväisiä ja sen tarve näyttäytyi osallistujille tärkeänä. Vertaistuki oli koettu merkitykselliseksi esimerkiksi Karjalaisen ja Santalahden (2019) tekemässä selvityksessä sekä Karjalaisen (2021) väitöskirjatutkimuksessa.

7.2 Jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyön aihe on syytä rajata. Ajatusta siitä mitä keräämällään aineistolla haluaa tietää ja osoittaa on usein tarkennettava. Laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkinä voidaan pitää joustavuutta, mutta aiheen tulee silti olla selkeästi rajattu ja siinä tulisi olla täsmällinen näkökulma, jotta lukija näkee sen mielekkäänä ja tutkijalla on riittävä kyvykyys sen toteuttamiseen. (Hirsjärvi ym.2015.) Koimme loogiseksi rajata aineisto koskemaan yhtä ryhmää, erityisesti opinnäytetyömme ajankäytön ja resurssien näkökulmasta. Kyselyyn valitsimme kysymykset tutkimuskysymyksiin pohjaten. Pidimme kysymykset tiiviinä, mutta kuitenkin mahdollistaen vastaajan kokemusmaailman avaamisen.

Ryhmän vaikutuksia voisi selvittää laajemmin lapsen kasvuympäristössä, esim. koulussa. Jatkossa olisi myös mielenkiintoista nähdä ryhmän vaikutuksia pidemmällä aikavälillä ja toistaa kysely samoille osallistujille esimerkiksi vuoden päästä. Vertaamalla osallistuneen ryhmän vastauksia muiden Keusoten alueen ryhmiin olisi mahdollista saada vahvempaa näyttöä ryhmien tarpeellisuudesta ja varhaisen tuen vaikutuksesta. Jatkotutkimusehdotuksena pohdimme myös, millainen vaikutus olisi, jos lapsille järjestettäisiin samanaikaisesti vanhemmuusryhmän kanssa oma ryhmä. Ihmeelliset vuodet ohjelmakokonaisuuteen kuuluu myös pienryhmäDino, joka on suunnattu lasten käytöshäiriöiden ennaltaehkäisyyn ja hoitoon (Kasvun tuki 2016b).

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan, hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Olemme sitoutuneet noudattamaan näitä eettisiä ohjeita koko opinnäytetyöprosessin ajan. Olemme huolehtineet luotettavien lähteiden käytöstä tietoperustassamme ja arvostamme toisten julkaisuja asianmukaisin lähdeviittauksin. Työ on suunniteltu ja dokumentoitu avoimen tieteen periaatteita noudattaen. Tulosten raportoinnissa on osoitettu arvostusta ja rehellisyyttä tutkittavien kokemuksiin kohtaan, kantaen vastuu vastausten tulkinnasta. Kävimme vastaukset läpi huolellisesti ja raportoimme ne tarkasti ja rehellisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.)

Tutkijan puolueettomuus näkökulma on tärkeää huomioida luotettavuuspohdinnoissa. Tutkijan havaintoihin ja tulkintaan voi vaikuttaa esimerkiksi kansalaisuus tai virka-asema. Puolueettomuuteen vaikuttaa mm. se onko tutkijan pyrkimys tiedonantajien ymmärtäminen ja kuuleminen vai suodattaako tutkija tiedon oman kehyksensä läpi. (Tuomi & Sarajärvi 2017.) Pyrkimyksenämme oli käsitellä saamiamme vastauksia mahdollisimman puolueettomasti ja eettisesti.

Ennen aineiston keräämistä selvitimme yhteistyökumppanin vaatimat lupakäytänteet ja haimme Keusoten edellyttämän tutkimusluvan. Laadimme kyselylomaketta varten tarvittavan tietosuojailmoituksen. Kyselylomakkeessa pyysimme vielä osallistujia rastittamaan selkeästi antavansa luvan meidän käyttää vastauksia työssämme. Työskentelyn alussa kävimme keskustelua ja suunnittelua yhteyshenkilöimme ja muiden ryhmästä vastaavien kanssa. Huolehdimme, että pidimme työelämäkumppanin sekä opinnäytetyötä ohjaajavan opettajamme ajan tasalla työmme etenemisestä. Huolehdimme kyselyyn osallistuville vanhemmille riittävän tiedonsaannin aineiston käsittelytavoista, säilytyksestä ja hävittämisestä. Meille oli tärkeää, että vanhempien anonymiteetti säilyi koko prosessin ajan. Tämän vuoksi emme keränneet minkäänlaisia tunnistettavia henkilötietoja tai kysyneet heidän profiilistaan tarkemmin. Näin odotimme myös saavamme avoimempia vastauksia ja kokemuksia esiin. Noudatimme tietosuojalainsäädäntöä ja siihen liittyvää salassapitovelvoitetta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Allekirjoitimme myös Keusoten vaatiman salassapitositoumuksen (liite 4).

Tutkimusetiikkakeskusteluissa huomiota kiinnitetään erityisesti tutkittavien suojaan. Eettisen perustan ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa voidaan nähdä muodostuvan ihmisoikeuksien kunnioittamisesta. Lähtökohtana tutkittavien suojaamisessa on selvittää tavoitteet, menetelmät ja riskit osallistujille ymmärrettävästi. Osallistumisen tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja heillä tulee olla mahdollisuus kieltäytyä tai keskeyttää osallistuminen. Tutkijan tehtävä on selvittää osallistujalle tutkimuksen tarkoitus. Osallistujien hyvinvointi ja oikeudet on turvattava, niiden on mentävä tutkimuksen valmistumisen edelle. Tutkittavien suojaan kuuluu tutkimustietojen luottamuksellisuus, osallistujien anonymiteetti sekä tutkijoiden vastuuntuntoisuus ja rehellisyys. (Tuomi & Sarajärvi 2017.)

Kaikissa tutkimuksen vaiheissa tulee tarkastella luotettavuutta. On pohdittava kysymyksiä mitä, miten, miksi on tehty juuri valitulla tavalla. Lukijalle on avattava selkeästi polku millä tuloksiin on päädytty. Aikaisemman tiedon tarkastelu on myös keskeistä. Monipuoliset ja kansainväliset lähteet lisäävät luotettavuutta. Olemme työssämme tarkastelleet lähteitä kriittisesti ja valittu mielestämme kriteerien mukaisia lähteitä.

7.4 Pohdinta ja ammatillinen kasvu

Idea tämän opinnäytetyön toteutukselle syntyi toisen meistä työharjoittelun kautta. Harjoittelu tapahtui Keusoten lapsiperhepalveluissa, jossa työntekijöiden kautta tuli puheeksi Ihmeelliset vuodet- vanhemmuusryhmät. Ryhmistä saatavan palautteen hyödyntämiselle koettiin olevan tarve. Yhteisten keskustelun ja pohdintojen kautta tarkentui opinnäytetyön toteutuksen aihe ja kohderyhmä. Koimme molemmat aiheen kiinnostavana ja ajankohtaisena sekä hyödyllisenä sosionomin työn näkökulmasta.

Olemme työskennelleet yhdessä opintojen alusta alkaen. Näin ollen ajatus yhteiselle opinnäytetyölle oli luonnollinen. Lisäksi olemme molemmat kiinnostuneita lasten-, nuorten- ja perheiden kanssa työskentelystä, joten aiheeseen oli helppo tarttua yhdessä. Koemme, että tietämys ja osaaminen lisääntyi ja syventyi opinnäytetyön aikana. Kiinnostus ja motivaatio aihetta kohtaan kantoi koko prosessin ajan. Opimme lisää prosessinomaista tiimityöskentelystä, pitkäjänteisyydestä sekä työn suunnitelmallisuudesta. Saimme työkaluja toimia ja työskennellee käytösoireisen lapsen ja perheen tukena. Vahvistimme omaa ammatillisuuttamme sosionomin kompetenssien kautta.

Onnistuimme mielestämme kyselylomakkeen laatimisessa hyvin, saamistamme vastauksista muodostui odotuksia parempi kokonaisuus tutkimuskysymyksiimme. Aikataulun suhteen meillä oli aluksi liian optimistinen kuva ja opinnäytetyöhön kuluva työ määrä yllätti. Tiedonhaku vei mukanaan ja tietoa oli ajoittain vaikea tiivistää ja rajata. Toteutus ja yhteinen työskentely on sujunut hyvin. Opinnäytetyön tekeminen parityönä, oli mielestämme antoisampaa ja yhteinen reflektointi syvensi kokemusta. Vastuunjako helpotti työnkuormittavuutta. Koimme myös, että yhteistyökumppanimme oli aktiivisesti ja innostuneesti mukana prosessimme vaiheissa ja tämä motivoi meitä entisestään.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tuottaa lisää ymmärrystä Ihmeelliset vuodet- vanhemmuusryhmien myönteisestä vaikutuksesta kasvatuksen tukena, sekä osoittaa interventioiden toimivuus yhtenä tuen muotona perheiden kanssa tehtävän auttamistyön näkökulmasta. Saamamme tulokset vahvistivat omaa ajatustamme perheiden varhaisen tukemisen merkityksestä. Meille välittyi vanhempien kokemuksista ryhmän positiivinen ja merkityksellinen vaikutus koko perheen hyvinvointiin.

Lähteet

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Anetjärvi-Villanen 2014. Vanhempien voimavarat ja jaksaminen kun perheessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai lapsia. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, ylempi AMK Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala Viitattu 6.1.2024. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/79704/anetjarvi-villanen_hannele.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Aronen, E. & Lindberg, N. 2016. Lasten ja nuorten käytöshäiriöt. Teoksessa Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K. & Sourander, A. (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Aronen, E. & Sorsa, J. 2018. Vanhemmuustaitojen ohjauksen teoreettinen tausta, työskentelyote ja menetelmät. Käypä hoito- suositus. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 7.9.2023. Saatavissa <https://www.kaypahoito.fi/nix02618>

Axberg, U. & Broberg, A. G. (2012). Evaluation of “The Incredible Years” in Sweden: The transferability of an American parent-training program to Sweden. *Scandinavian Journal of Psychology* 53, 224–232. Viitattu 30.12.2023. Saatavissa [Evaluation of “The Incredible Years” in Sweden: The transferability of an American parent-training program to Sweden - AXBERG - 2012 - Scandinavian Journal of Psychology - Wiley Online Library](#)

Broberg, M. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöliitto. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Viitattu 6.1.2024. Saatavissa https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/820ca5c6-uusperheen-voimavarat-ja-lasten-hyvinvointi_broberg_2010.pdf

Eskola, J. & Suoranta J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10 painos. Vastapaino. Tampere: Vastapaino.

Hakulinen, T. 2019. Vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa. Teoksessa Hakulinen, T., Laajasalo, T & Mäkelä, J. (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen Teoriasta käytäntöön. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Punamusta. Viitattu 24.1.2024. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20.painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Jokinen, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat, näkökulmat ja paradigmat. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Uudistettu painos 2021. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 12.9.2023. Saatavissa

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat/>

Kalland, M. & Salo, S. 2020. Vanhemmuuden tukeminen vauva- ja lapsiperheissä. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*. 2020;136(8):891-7. Viitattu 12.1.2024. Saatavissa

<https://www.duodecimlehti.fi/duo15527>

Karjalainen, P. 2021. Parenting intervention to help children with behaviour problems in child protection and other family support services. Helsingin yliopisto lääketieteellinen tiedekunta. Viitattu 3.1.2024. Saatavissa [https://helda.helsinki.fi/ser-](https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/df2c7f4a-8b23-487d-88ae-1a3658d32100/content)

[ver/api/core/bitstreams/df2c7f4a-8b23-487d-88ae-1a3658d32100/content](https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/df2c7f4a-8b23-487d-88ae-1a3658d32100/content)

Karjalainen, P. & Santalahti, P. 2019. Ohjaajien kokemukset vanhemmuusohjelmasta ja sen hyödyistä. *Potilaan Lääkärelehti*. Julkaistu lääkärilehdessä 10/2016. Viitattu 10.1.2024. Saatavissa [https://www.potilaanlaakarilehti.fi/artikkelit/ohjaajien-kokemukset-vanhem-](https://www.potilaanlaakarilehti.fi/artikkelit/ohjaajien-kokemukset-vanhemmuusohjelmasta-ja-sen-hyodyista/)

[muusohjelmasta-ja-sen-hyodyista/](https://www.potilaanlaakarilehti.fi/artikkelit/ohjaajien-kokemukset-vanhemmuusohjelmasta-ja-sen-hyodyista/)

Karjalainen, P., Santalahti, P. & Sihvo, S. 2016. Vaikuttavatko vanhemmuustaitoja tukevat ohjelmat lapsen käytöshäiriöiden ja -ongelmien ehkäisyssä ja vähentämisessä? *Duodecim* 132(10), 967–974. Viitattu 5.9.2023 Saatavissa [https://www.duodecim-](https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2016/10/duo13151)

[lehti.fi/lehti/2016/10/duo13151](https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2016/10/duo13151)

Kasvun tuki varhaisen tuen tietolähde. 2016a. Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmät. Viitattu 5.9.2023. Saatavissa <https://kasvuntuki.fi/menetelmat/iv-vanhemmuus/#Tausta>

<https://kasvuntuki.fi/menetelmat/iv-vanhemmuus/#Tausta>

Kasvun tuki varhaisen tuen tietolähde. 2016b. Ihmeelliset vuodet -PienryhmäDino. Viitattu 25.1.2024. Saatavissa <https://kasvuntuki.fi/menetelmat/iv-dino/>

<https://kasvuntuki.fi/menetelmat/iv-dino/>

Keski-Uudenmaan sote kuntayhtymä. Alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022-2025. Viitattu 17.1.2024. Saatavissa [https://www.keusote.fi/wp-con-](https://www.keusote.fi/wp-content/uploads/2021/12/ALUEELLINEN-LASTEN-JA-NUORTEN-HYVINVOINTISUUNNITELMA-2022-2025.pdf)

[tent/uploads/2021/12/ALUEELLINEN-LASTEN-JA-NUORTEN-HYVINVOINTISUUNNITELMA-2022-2025.pdf](https://www.keusote.fi/wp-content/uploads/2021/12/ALUEELLINEN-LASTEN-JA-NUORTEN-HYVINVOINTISUUNNITELMA-2022-2025.pdf)

Keusote 2022. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen Laatu-, asiakas- ja potilasturvallisuus suunnitelma 2023-2024. Viitattu 11.9.2023. Saatavissa [https://www.keusote.fi/wp-con-](https://www.keusote.fi/wp-content/uploads/2022/12/Keski-Uudenmaan-hyvinvointialueen-Laatu-asiakas-ja-potilasturvallisuus-suunnitelma-2023-2024.pdf)

[tent/uploads/2022/12/Keski-Uudenmaan-hyvinvointialueen-Laatu-asiakas-ja-potilasturvallisuus-suunnitelma-2023-2024.pdf](https://www.keusote.fi/wp-content/uploads/2022/12/Keski-Uudenmaan-hyvinvointialueen-Laatu-asiakas-ja-potilasturvallisuus-suunnitelma-2023-2024.pdf)

- Keusote. 2023. Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmästä ongelmanratkaisutaitoja 6–9-vuotiaiden lasten vanhemmille. Viitattu 9.9.2023. Saatavissa <https://www.keusote.fi/ihmeelliset-vuodet-vanhemmuusryhmasta-ongelmanratkaisutaitoja-6-9-vuotiaiden-lasten-vanhemmille/>
- Korhonen, L. 2021. Käytöksen ongelmat. Duodecim terveyskirjasto. Viitattu 6.1.2024. Saatavissa <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00025>
- Korja, R. 2022. Lapsen varhainen kehitys ja kasvuympäristön suojaavat ja haavoittavat tekijät. Professoriluennot 11/2022. Turun yliopisto. Youtube. Viitattu 25.1.2024. Saatavilla https://www.youtube.com/watch?v=jOwW9_yf3VA
- Kurki, M. 2022. Lasten hyvinvoinnin tukemiseen tarvitaan näyttöön perustuvia menetelmiä. Neuvola ja kouluterveys 1/2022. Viitattu 30.1.2024. Saatavissa https://www.nevolajakoulu-terveys.fi/lehdet/#flipbook-df_2791/9/
- Kuusela, A-M., Lemponen, S., Laitila, A. & Kumpulainen, K. 2020. Positiivinen vuorovaikutus käytöshäiriödiagnoosin saaneiden lasten perheterapiassa. Psykologian laitos. Jyväskylän yliopisto. Perheterapialehti 2/2020. Viitattu 30.12.2023. Saatavissa [Positiivinen vuorovaikutus käytöshäiriödiagnoosin saaneiden lasten perheterapiassa - pdf \(journal.fi\)](#)
- Kvick, K. 2022. Vanhemmuuden tukeminen Kannustava vuorovaikutus - ohjelman avulla – vanhempien näkökulma. Itä-Suomen Yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 30.12.2023. Saatavissa [Saavutettavan opinnäytetyön ohje \(uef.fi\)](#)
- Käypä hoito –suositus. 2018. Käytöshäiriöt (lapset ja nuoret). Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 10.9.2023. Saatavissa <https://www.kaypahoito.fi/hoi50118#s1>
- Laajasalo, T. & Santalahti, P. 2019. Näyttöön perustuvat vanhemmuuden tuen työmenetelmät. Teoksessa Hakulinen, T., Laajasalo, T & Mäkelä, J. (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen Teoriasta käytäntöön. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Punamusta. Viitattu 24.1.2024. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf
- Larsson, B., Fossum, S., Clifford, G., Britt Drugli, M., Handegård, B & Mørch, W-T. 2008. Treatment of oppositional defiant and conduct problems in young Norwegian children : results of a randomized controlled trial. Article European child & Adolescent Psychiatry. Viitattu 30.12.2023. Saatavissa [Treatment of oppositional defiant and conduct problems in young Norwegian children | European Child & Adolescent Psychiatry \(springer.com\)](#)

Lindberg, P., Appelqvist-Schmidlechner, K., Karjalainen, P., & Kekkonen, M. 2022. Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmät Iceheartsissa. Kasvun tuki -aikakauslehti 2(2). Viitattu 22.12.2023. Saatavissa <https://journal.fi/kasvuntuki/article/view/128905>

Luoma, I. 2022. Lasten ja nuorten uhmakkuus- ja käytöshäiriöt. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 10.9.2023. Saatavissa <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00382>

Montonen, M. & Aspelin, J. 2009. Vanhemmuuskoulutusohjelma Ihmeelliset vuodet ja perheiden saama tuki – BIKVA-arviointi. FSKC Arbetspapper 4/2009. Viitattu 30.12.2023. Saatavissa [Microsoft Word - bikva otroliga åren finska final. doc.doc \(fskompetenscentret.fi\)](#)

Mäkelä, J. 2019. Yhteisöllinen kasvatus kukaan ei selviä vanhemmuudesta yksin. Teoksessa Hakulinen, T., Laajasalo, T & Mäkelä, J. (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen Teoriasta käytäntöön. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Punamusta. Viitattu 24.1.2024. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf

Pennanen, T. 2024. Lääkärehti. terveydenhuolto Hurja kasvu neuropsykiatrisessa kuntoutuksessa. Viitattu 24.1.2024. Saatavissa <https://www-laakarilehti-fi.ezproxy.saimia.fi/terveydenhuolto/hurja-kasvu-neuropsykiatrisessa-kuntoutuksessa/>

Pulkkinen, L. 2022. Lapsen hyvinvointi alkaa kodista. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pulkki-Råback, L., Kurki, M., Granlund, K., Kouvonen, P., Savelieva, K., Kinnunen, M., Ristkari, T., Sourander, A. 2022. Ryhmämuotoiset vanhemmuusohjelmat ovat tuloksellisia lasten käyttäytymisen ongelmien hoidossa. Lääkärehti. Viitattu 7.9.2023. Saatavissa <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/ryhmamuotoiset-vanhemmuusohjelmat-ovat-tuloksellisia-lasten-kayttaytymisen-ongelmien-hoidossa/?pub-lic=6916d027f39b9a49a6687e0f614c977a>

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja Gaudeamus Oy. Storytell.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen aineiston hankintamenetelmiä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja Gaudeamus Oy. Storytell.

Puustjärvi, A. & Repokari, L. 2017. Lasten käytöshäiriöihin tulee puuttua ajoissa. Lääkärehti. Viitattu 30.12.2023 ja 24.1.2024. Saatavissa <https://www.potilaanlaakarilehti.fi/site/assets/files/0/14/80/338/sll212017-1364.pdf>

Ranta, K., Pihlakoski, L. & Tuomisto, M.T 2018 Lasten ja nuorten kognitiivisten ja käyttäytymisterapioiden vaikuttavuus. Teoksessa Ranta, K., Fredriksson, J., Koskinen, M. & Tuomisto, M.T (toim.) . Lasten ja nuorten kognitiiviset ja käyttäytymisterapiat. Helsinki: Duodecim Oy, 145-173.

Riihonen, R. & Koskinen, M. 2021. Kuinka kiukku kesytetään? Jyväskylä: PS-kustannus.

Rikoksentorjunta.fi. Ihmeelliset vuodet. Viitattu 20.12.2023. Saatavissa <https://rikoksentorjunta.fi/ihmeelliset-vuodet>

Rissanen, E., Kuvaja-Köllner, V. Elonheimo, H., Sillanmäki, L., Sourander A. & Kankaanpää, E. 2021. The long-term cost of childhood conduct problems: Finnish Nationwide 1981 Birth Cohort Study. The Journal of Child Psychology and Psychiatry. Viitattu 1.3.2024. Saatavissa <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcpp.13506>

Rissanen, E. 2022. Lapsuuden käytösoireilun kustannukset. Neuvola ja kouluterveys 1/2022. Viitattu 30.1.2024. Saatavissa https://www.neivolajakouluterveys.fi/lehdet/#flipbook-df_2791/9/

Rissanen, E., Kankaanpää, E., Surakka, A. & Vornainen, R. 2018. Vanhemmuuden varhaisen tuen interventioiden kustannusvaikuttavuus. Systemaattinen katsaustutkimus. Yhteiskuntapolitiikka 83(1), 62–72. Viitattu 5.9.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136025/YP1801_Rissanenym.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Sinkkonen, J. & Korhonen, L. 2016. Pulassa lapsen kanssa. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Sinkkonen, J. 2012. Lapsen kanssa hyvinä ja pahoina päivinä. Helsinki: WSOY.

The Incredible year. 2024. Our early intervention programs. Viitattu 2.1.2024. Saatavissa <https://www.incredibleyears.com/early-intervention-programs>

Timonen, T. 2018 Lasten ja nuorten vaikeiden käytöshäiriöiden hoito. Teoksessa Ranta, K., Fredriksson, J., Koskinen, M. & Tuomisto Lasten ja nuorten kognitiiviset ja käyttäytymisterapiat, M.T (toim.) Helsinki: Duodecim Oy. 470–493

Trogen, P. 2020. Positiivinen kasvatus. e-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 11.9.2023. Bookbeat.

Sarajärvi, A & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. e-kirja. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Storytell.

Turun yliopisto. Ihmeelliset vuodet. Viitattu 3.1.2024. Saatavissa <https://sites.utu.fi/ihmeellisetvuodet/tutkimus/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki.

Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 93–116.

Venetpalo, A. & Tiihonen, M. 2012. Leikki lapsen kehityksen tukijana Alkuopettajien antamia merkityksiä leikistä lapsen kehityksen tukijana. Pro gradu- tutkielma. Lapin yliopisto Kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 3.1.2024. Saatavissa <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59734/Venetpalo.Aino%20ja%20Tiihonen.Milla.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Webster-Stratton, C. 2006. Ihmeelliset vuodet ongelmanratkaisupuos 2–8 vuotiaiden lasten vanhemmille. Lievestuore: Profami Oy.

Webster-Stratton, C. 2016. The Incredible Years series: A developmental approach. In M. VanRyzin, K. Kumpfer, G. Fosco, & M. Greenburg, Eds. Family-Centered Prevention Programs for Children and Adolescents: Theory, Research, and Large-Scale Dissemination. New York, NY: Psychology Press. Viitattu 24.1.2024. Saatavissa https://www.incredibleyears.com/hubfs/The%20Incredible%20Years-%20Resources%20and%20Files/WP%20Files/Ch_3_Incredible_Years_Developmental_Approach.pdf

Liite 1. Saatekirje

HYVÄT IHMEELLISET VUODET – VANHEMMUUSRYHMÄÄN OSALLISTUJAT

Lähestymme teitä opinnäytetyöhömmme liittyvällä kyselylomakkeella. Olemme kaksi sosionomi- opiskelijaa Lahden LAB-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä Ihmeelliset vuodet- vanhempainryhmistä ja teidän näkemyksenne olisi meille arvokas.

Toivomme kuulevamme teidän vanhempien kokemuksia ja ajatuksia ryhmästä. Kiitämme jo etukäteen vastauksista.

Käsitlemme vastauksia luottamuksellisesti. **Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista ja se tehdään nimettömästi. Emme kerää profiloivia henkilötietoja, emmekä esitä tunnistettavia tietoja opinnäytetyössämme.** Kun olemme saaneet opinnäytetyön valmiiksi, hävitämme kerätyt vastaukset asianmukaisesti.

Pyydämme teitä vastaamaan oheisen kyselylomakkeen kysymyksiin, sekä rastittamaan suostumuksen vastausten käyttöön. Annamme mielellämme lisätietoja opinnäytetyöstämme. Meidät tavoittaa alla olevista sähköpostiosoitteista.

Ystävällisin terveisin,

Elina Kangas

Jenna-Maria Juvonen

Liite 2.Kyselylomake

Hyväksyn osallistumisen tutkimukseen ja vastausteni käytön

opinnäytetyössä.Rastita hyväksyntäsi.

1. Mitkä olivat odotuksesi ryhmän suhteen?

2. Millaista tukea vanhemmuusryhmä on antanut arjen tilanteisiin lapsen kanssa?

3. Miten ryhmään osallistuminen on vaikuttanut sinun ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen/ yhdessä oloon?

4. Millaisia uusia ajatuksia/ oppeja sait vanhemmuuden tueksi?

5. Miten odotuksesi ryhmästä toteutuivat?

6. Oletko saanut vertaistukea ryhmästä? Mikä merkitys sillä on ollut?

7. Suositteletko ryhmää toisille vanhemmille?

8. Onko jotain muuta mitä haluaisit vielä sanoa/ kertoa ym.?

Liite 3. Tietosuojailmoitus

Laatimispäivämäärä: 15.9.2023

Mitä tarkoitusta varten henkilötietoja kerätään? / Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Pyydämme osallistujia rastittamaan luvan vastausten analysointiin opinnäytetyössämme.

Mitä tietoja keräämme? / Tutkimusrekisterin tietosisältö

Keräämme anonymisti vanhempien vastauksia kysymyslomakkeella, jonka täyttäminen on vanhemmille vapaaehtoista. Pyydämme ainoastaan luvan käyttää vastauksia. Emme saa tietoomme muita vastaajien henkilötietoja.

Millä perusteella keräämme tietoja? / Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Aineiston kerääminen perustuu rekisteröidyn antamaan suostumukseen kyselylomakkeen kautta.

Mistä kaikkialta henkilötietoja keräämme / Tietolähteet

Ihmeelliset vuodet - vanhempainryhmään osallistujat

Kenelle tietoja siirretään? / Tietojen siirto tai luovuttaminen ulkopuolelle

Aineiston vastauksia käytetään opinnäytetyössä. Aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua. Aineiston tietoja ei siirretä ulkopuolisille.

Minne tietoja siirretään? / Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Kerättyä aineistoa ei siirretä tai luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

Kerättyjen tietojen turvallinen säilyttäminen / Rekisterin suojauksen periaatteet

Aineisto kerätään anonymisti. Aineisto tallennetaan ammattikorkeakoulun tietoturvasuojaisiin palvelimiin. Pääsy aineistoon on vain tutkimuksen tekijöillä Elina Kankaalla ja Jenna-Maria Juvosella. Kaikki aineisto hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

Kuinka kauan kerättyä aineistoa säilytetään? / Tutkimusaineiston käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Aineistoa säilytetään opinnäytetyön valmistumiseen asti, maksimissaan 15.3.2024. Kerättyä aineistoa ei arkistoida.

Millaista päätöksentekoa? / Automatisoitu päätöksenteko

Aineistoa käsiteltäessä ei tapahdu automaattista päätöksentekoa eikä profilointia.

Oikeutesi / Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyllä on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, milloin henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Rekisteröidyllä on seuraavat EU:n yleisen tietosuojasetuksen mukaiset oikeudet:

- a) Rekisteröidyn oikeus tarkistaa itseään koskevat tiedot.
- b) Rekisteröidyn oikeus tietojensa oikaisemiseen.
- c) Rekisteröidyn oikeus tietojensa poistamiseen. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta, jos tietojen käsittely on tarpeen yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten, jos oikeus tietojen poistamiseen estää tai suuresti vaikeuttaa henkilötietojen käsittelyä.
- d) Rekisteröidyn oikeus tietojen rajoittamiseen.
- e) Rekisteröidyn oikeus siirtää tiedot toiselle rekisterinpitäjälle.
- f) Rekisteröidyn oikeus vastustaa tietojensa käsittelyä, kun käsittely perustuu yleistä etua koskevaan tehtävään, rekisterinpitäjälle kuuluvaan julkiseen valtaan tai rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettuun etuun. EU:n yleisen tietosuojasetuksen mukaiset rekisteröidyn oikeudet eivät ole automaattisia kaikessa henkilötietojen käsittelyssä.

Tutkimusrekisterin tiedot

Kyseessä on kertatutkimus ja tutkimus kestää 15.3.2024 asti. Säilytämme anonymia aineistoa maksimissaan opinnäytetyön valmistumiseen (15.3.2024) saakka.

Rekisterinpitäjän ja yhteyshenkilön tiedot

Rekisterinpitäjät:

Elina Kangas

Jenna-Maria Juvonen

Tutkimuksen suorittajat Elina Kangas ja Jenna-Maria Juvonen

Liite 4. Salassapitositoumus

Nimi: Salassapitositoumus
Versio: 1
Voimassaoloaika: 27.10.2022

Salassapitositoumus

Salassapitositoumuksen allekirjoittavat kaikki ne henkilöt, jotka käsittelevät tietoluvassa määriteltyä aineistoa.

Sitoudun allekirjoituksellani seuraaviin asioihin, sillä Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän tietolupa oikeuttaa minut käsittelemään salassa pidettäviä tietoja. Ymmärrän, että alla mainittujen salassapitovelvoitteiden rikkominen on rangaistava teko. Salassapitovelvollisuus on voimassa myös tietoluvan voimassaolon päättymisen jälkeen.

Sitoudun pitämään salassa tietoluvan perusteella luovutetut tiedot. Tämä tarkoittaa, etten paljasta aineistoa millään osin sivullisille, enkä näytä tai luovuta sivullisille aineistoa millään tavalla.

Säilytän käyttäjätunnuksia huolellisesti niin, ettei sivullisilla ole niihin pääsyä. Jos epäilen, että joku on saanut haltuunsa käyttäjätunnukseni, teen asiasta viipymättä ilmoituksen luvansaajalle ja Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymälle.

En käytä saamiani salassa pidettäviä tietoja omaksi hyödyksi tai toisen vahingoksi.

Hankkeen nimi: Sosionomi AMK opinnäytetyö , Ihmeelliset vuodet vanhemmuusryhmän kokemuksia

Organisaatio:

Päiväys Hakijan allekirjoitus ja nimenselvennys

___ . ___ . 20___

Tietosuoja

Hakemuksesta, hakemuksen käsittelystä ja hakijasta muodostuu rekisteritietoja hakijarekisteriin, josta vastaa Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymä. Rekisterin henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan EU-yleistä tietosuoja-asetusta (2016/679) sekä muuta voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. Tietosuojaselosteet ovat nähtävissä Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän verkkosivuilla. Hakijalla on oikeus pyynnöstä tutustua itseään koskeviin rekisteritietoihin. Lisätietoja tietosuojasta ja rekisteröidyn oikeuksista löydät Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän nettisivuilta osoitteesta: <https://www.keski-uudenmaansote.fi/asiakkaille/tietosuoja/>.